

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
RICeST

آسیب‌شناسی ارجاعات کتابشناختی نشریات علمی – پژوهشی و علمی – ترویجی ایران

محمد رضا قانع

استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی
مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
گروه پژوهشی ارزیابی و توسعه منابع

زمستان ۱۳۹۳

سرشناسه	: قانع، محمدرضا، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: آسیب‌شناسی ارجاعات کتابشناختی نشریات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی ایران / محمدرضا قانع.
مشخصات نشر	: شیراز: نامه‌ی پارسی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۶۵ص: نمودار (رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۷۶-۲۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۶۰ - ۶۵.
موضوع	: استناد کتابشناختی -- ایران -- ارزشیابی
موضوع	: استناد کتابشناختی -- ارزشیابی
رده بندی کنگره	: ۱۷۱PN ۱۳۹۳ ۲ق۵الف /
رده بندی دیویی	: ۰۲۷/۸۰۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۰۰۳۹۱

آسیب‌شناسی ارجاعات کتابشناختی نشریات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی ایران
دکتر محمدرضا قانع

ناظر چاپ و آماده سازی کتاب: کریم فلاح □ صفحه‌آرایی و طرح جلد: نگار چراغی شیرازی
لیتوگرافی و چاپ: پردیس و دنیا □ تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه □ چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳

ناشرین: مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری (RICEST) و نامه‌ی پارسی

مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری (RICEST)

روابط عمومی: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۲۱ انتشارات: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲ نمابر: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۳۵۲
صفحه خانگی: www.ricest.ac.ir پست الکترونیک: publication@ricest.ac.ir

توزیع کتاب: انتشارات مرکز منطقه‌ای تلفن: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲

نامه‌ی پارسی: شیراز، میدان شهرداری، خ نمازی، جنب بانک تجارت شعبه پیروزی، طبقه اول

تلفن و نمابر: ۰۷۱-۳۲۲۳۱۲۸۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

به نام خدا

نظر به اهمیت نقش اطلاع رسانی در زمینه‌های مختلف علوم و تکنولوژی، به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای محققان و کارشناسان و ارائه تازه‌ترین اطلاعات علمی و فنی در کوتاه‌ترین زمان، مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری براساس تفاهم‌نامه منعقد شده میان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و فرهنگستان علوم جهان سوم در سال ۱۳۷۰ دایر و لایحه تاسیس آن در سال ۱۳۷۵ از تصویب مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان گذشت. این مرکز در چهارچوب ضوابط و مقررات آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران فعالیت می‌نماید.

مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری از طریق توزیع آخرین اطلاعات علمی و فنی و نیز کمک به تامین منابع علمی مورد نیاز دانشگاهها، سازمان‌ها و نهادهای تحقیقاتی و متخصصان داخلی و منطقه‌ای برای ارتقاء سطح علمی جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای منطقه فعالیت می‌نماید.

کتاب «آسیب شناسی ارجاعات کتابشناختی نشریات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی ایران» در راستای تحقق اهداف فوق تهیه شده و مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری افتخار دارد که هشتاد و پنجمین اثر خود را که حاصل تلاش جناب آقای دکتر محمدرضا قانع است به زیور طبع بیاراید و تقدیم جامعه علمی و فنی نماید.

امید است اقداماتی از این قبیل موجبات رضایت هرچه بیشتر جامعه علمی و فنی ایران را فراهم آورده و در راستای هدف ما که نشر و اشاعه اطلاعات علمی و فنی است، موثر واقع گردد.

دکتر محمدجواد دهقانی

رئیس مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

و سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)

اعضای شورای علمی

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (RICeST)

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)

دکتر محمدجواد دهقانی (رئیس شورا)

دکتر کرامت‌اله ایزدپناه - استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

دکتر شعله ارسطوپور - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی
علوم و فناوری

دکتر شاهرخ جم - دانشیار مهندسی برق دانشکده مهندسی برق و الکترونیک دانشگاه
صنعتی شیراز

دکتر عزت‌اله رئیسی - استاد علوم زمین دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دکتر علیرضا سپاسخواه - استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

دکتر هاجر ستوده - استادیار رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز

دکتر علی‌اکبر صفوی - استاد برق و الکترونیک دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز

دکتر حمید علیزاده - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی
علوم و فناوری

دکتر محمد مهدی علیشاهی - استاد مکانیک دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز

دکتر محمد رضا قانع - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی
علوم و فناوری

دکتر علی‌گزنی - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام

دکتر جلیل مقدسی - استاد شیمی دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دکتر محمد نمازی - استاد حسابداری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز

فهرست مندرجات

۱	مقدمه.....
۴	ضرورت آسیب شناسی استنادها.....
۶	روش پژوهش.....
۷	بررسی نوشته ها.....
۱۵	یافته ها.....
۱۷	انواع خطاها.....
۱۸	خطاهای استنادی درون متن.....
۲۷	خطاهای فهرست منابع.....
۳۴	وابستگی سازمانی نشریات.....
۳۵	وضعیت شیوه نامه نشریات.....
۳۵	استفاده نشریات از شیوه نامه های مختلف.....
۳۶	استفاده از مثال در شیوه نامه ها.....
۳۷	ترتیب منابع فارسی و انگلیسی در فهرست منابع.....
۳۸	ترجمه و آوانگاری عنوان مقاله های فارسی در فهرست منابع نشریات.....
۳۹	عنوان نشریات فارسی در فهرست منابع انگلیسی مقاله های نشریات فارسی.....
۴۰	اصطلاحات انگلیسی در مقاله های فارسی.....
۴۲	پانویس ها در مقاله های نشریات.....
۴۳	شماره گذاری پانویس ها در مقاله های نشریات.....
۴۴	استنادهای درون متنی در مقاله های نشریات.....
۴۵	املاء نام نویسندگان خارجی در مقاله های نشریات.....
۴۶	نحوه ارائه عنوان مقاله های مورد استناد در فهرست منابع.....

۴۷	نحوه ارائه عناوین نشریات مورد استناد در فهرست منابع
۴۸	نحوه تکرار استناد در متن
۴۹	تمایز استنادهای درون متنی به بیشتر از دو اثر
۵۰	شیوه استناد به منابع اینترنتی
۵۲	درج تاریخ دسترسی به منابع اینترنتی در فهرست منابع
۵۳	بحث و نتیجه گیری
۶۰	فهرست منابع
۶۶	ضمیمه

RI CEST

فهرست شکل‌ها

- شکل شماره ۱: اطلاعات جمعیت شناختی..... ۱۶
- شکل شماره ۲: میزان خطا در حوزه های موضوعی مختلف..... ۱۷
- شکل شماره ۳: وابستگی سازمانی نشریات..... ۳۴
- شکل شماره ۴: وضعیت شیوه نامه نشریات..... ۳۵
- شکل شماره ۵: استفاده نشریات از شیوه نامه های مختلف..... ۳۶
- شکل شماره ۶: وجود مثال در شیوه نامه نشریات..... ۳۷
- شکل شماره ۷: ترتیب منابع فارسی و انگلیسی در فهرست منابع..... ۳۸
- شکل شماره ۸: ترجمه و آوانگاری عنوان مقاله‌های فارسی در فهرست منابع نشریات..... ۳۹
- شکل شماره ۹: ترجمه و آوانگاری عنوان نشریات فارسی در فهرست منابع نشریات..... ۴۰
- شکل شماره ۱۰: وضعیت اصطلاحات انگلیسی در مقاله های فارسی..... ۴۱
- شکل شماره ۱۱: وضعیت پانویس‌ها در مقاله‌های نشریات..... ۴۲
- شکل شماره ۱۲: وضعیت شماره گذاری پانویس‌ها در مقاله های نشریات..... ۴۳
- شکل شماره ۱۳: وضعیت استنادهای درون متنی در مقاله های نشریات..... ۴۴
- شکل شماره ۱۴: املائی نام نویسندگان خارجی در مقاله های نشریات..... ۴۵
- شکل شماره ۱۵: نحوه ارائه عنوان مقاله های مورد استناد در فهرست منابع..... ۴۶
- شکل شماره ۱۶: نحوه ارائه عناوین نشریات مورد استناد در فهرست منابع..... ۴۷
- شکل شماره ۱۷: نحوه تکرار استناد در متن..... ۴۹
- شکل شماره ۱۸: تمایز استناد درون متنی به بیشتر از دو اثر..... ۵۰
- شکل شماره ۱۹: شیوه استناد به منابع اینترنتی..... ۵۱
- شکل شماره ۲۰: درج تاریخ دسترسی به منابع اینترنتی در فهرست منابع..... ۵۲

مقدمه

نشریات در نظام ارتباط علمی (شبکه ارتباطی محققان) نقش مؤثر و حیاتی دارند. آغاز فعالیت نشریات معتبر به دهه ۱۶۵۰ میلادی باز می‌گردد. بدون شک انجمن‌های علمی تقویت‌کننده رشد و توسعه نشریات علمی از اواسط قرن هفدهم محسوب می‌شوند. شروع این حرکت هر روز قوت بیشتری گرفته است، به گونه‌ای که در حال حاضر تعداد زیادی از نشریات معتبر توسط انجمن‌های علمی در سطح جهان منتشر می‌شود و در ایران این تعداد به ۱۶۰ نشریه می‌رسد. نشریات به عنوان مهمترین حامل انتقال اطلاعات (از دهه ۱۹۵۰م)، مرجع اعتبار بخشی به محققان شدند (تفوق علمی) و این موقعیت تا کنون حفظ شده است. توجه به نشریات از جانب جامعه علمی جهانی، سیاستگذاران علم و استفاده‌کنندگان از یافته‌های علمی، بستر توسعه کیفیت به منظور تأثیر گذاری در هر حوزه تخصصی را فراهم آورده است.

نظام‌های نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی و همچنین نظام‌های استنادی مانند تامسون رویترز^۱، اسکوپوس^۲ و نظام استنادی علوم جهان اسلام^۳ در راستای اهداف ذخیره و بازیابی یافته‌های پژوهش و تحلیل آنها در کیفی سازی نشریات دخالت مستقیم و مؤثر دارند. سیاست‌های انتخاب نشریات از طرف این نظام‌ها و احراز شرایط لازم برای ورود به آنها، متولیان نشر مجلات را در محیطی رقابتی به سمت استاندارد سازی سوق داده است. بدیهی است استاندارد سازی نشریات معتبر، پیش شرطی برای کنترل کیفیت یافته‌های تحقیق است. انتظار می‌رود که انتشار مطالب علمی در هر شکلی، بویژه در قالب مقاله نشریه، با استاندارد سازی دقیق همراه باشد. پیروی از چنین شیوه‌ای شایستگی و اعتبار موضوع مورد بررسی را تضمین می‌نماید. استاندارد سازی مقالات نشریات در بخش‌های مختلف مقاله از جمله چکیده، مقدمه، روش‌شناسی، بحث و نتیجه‌گیری و در نهایت مستند سازی (ارجاعات درون متن و بیرون متن) الزامی است. بدیهی است که توجه دقیق به فرایندهای ذکر شده حائز اهمیت است، اما ارجاعات و استنادها از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. نقش استنادها در فعالیت‌های تحقیقاتی، تقویت پایه‌های نظری و روش‌شناسی جهت توسعه اثر و همچنین کسب اعتبار از طریق مستند سازی

1. Thomson Reuters (ISI)

2. SCOPUS

3. Islamic World Science Citation Center (ISC)

یافته‌ها با ارجاع به آثار تأثیر گذار پیشینان است. رعایت دقت و صحت در ارجاعات، رابطه مفهومی میان اثر استناد دهنده و استناد شونده را میسر می‌سازد (حرّی، ۱۳۸۱) و اشراف نویسنده به موضوع تحقیق را نشان می‌دهد و در نهایت اعتبار بخشی تفسیر یافته‌های پژوهش را به همراه دارد (تیلور^۱، ۲۰۰۲). بنابراین توجه نشریات علمی به استاندارد سازی از جمیع جهات سودمند خواهد بود، بویژه ارائه ارجاعات با پیروی از شیوه نامه‌های معتبر موجبات سازماندهی دقیق اطلاعات و بازیابی صحیح آثار علمی با تأکید بر مقالات یک نشریه از طریق نمایه‌های استنادی و دیگر نمایه‌های موضوعی می‌شود.

یکی از ضابطه‌های مهم ارزیابی و انتخاب نشریات علمی بررسی مقالات آن نشریه در رابطه با آثار مورد استناد است (حرّی، شاه‌بداغی، ۱۳۸۲). این مهم از طریق ردیابی ارجاعات کتابشناختی ممکن می‌باشد. بنابراین مطالعه ارجاعات و استنادها یکی از راه‌های مطمئن سنجش اعتبار نشریات محسوب می‌شود. از سوی دیگر فهرست منابع مورد استناد در آثار علمی و پژوهشی معتبر، بویژه مقالات نشریات علمی، خود می‌تواند مرجع مناسبی جهت انتخاب منابع اطلاعاتی برای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی باشد (حرّی، شاه‌بداغی، ۱۳۸۲). در همین راستا، پیش فرض مطالعه حاضر ناظر بر عدم رعایت اصل صحت، دقت و

1. Taylor

وضوح در تنظیم و ارائه منابع استناد شونده (ارجاعات درون متن و فهرست منابع) توسط نشریات معتبر فارسی کشور است که پیامدهای آن استندهای غیر دقیق، ناقص، نادرست و یا مغشوش است. بنابراین، سردبیران و هیأت تحریریه برای کسب اعتبار نشریه و استمرار آن در میان جامعه علمی باید از یک سیاست مدون و استاندارد پیروی نمایند. استاندارد سازی و رعایت آن از سوی نشریه و محققان از وظایف خطیر هیأت تحریریه می باشد. با توجه به اعتبار دهی به نشریات توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بررسی آنها از رویکرد ارجاعات کتابشناختی و به کارگیری یک استاندارد مشخص در این رابطه ارتقاء کیفی نشریات را به همراه دارد و بازیابی صحیح و دقیق مقالات را از طریق پایگاه استنادی علوم جهان اسلام میسر می سازد.

ضرورت آسیب شناسی استنادها

نشریات معتبر اساسی ترین و با اهمیت ترین منبع اطلاعات علمی هستند. یک نشریه علمی حاوی مجموعه ای از مقالات است که حاصل یافته های پژوهشی متخصصان موضوعی می باشد و به طور منظم برای دیگر متخصصان هر حوزه منتشر می شود. با توجه به سه نقش اساسی نشریات علمی: ۱. نقش اجتماعی (حمایت از مالکیت معنوی)، ۲. نقش

کنترل کیفیت (اعلام اعتبار علمی اثر با تأکید بر همترازخوانی همکاران) و ۳. نقش اشاعه اطلاعات (توزیع سریع یافته ها در میان جامعه علمی)، بررسی نشریات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی کشور از جنبه ارجاعات درون و برون متن جهت کسب اعتبار علمی یافته های تحقیق و بررسی وضعیت موجود این نشریات از این وجه خاص، اهمیت دارد. هدف پژوهش حاضر با توجه به پیش بررسی انجام گرفته که حاصل آن تهیه سیاهه ای (در ضمیمه) از استانداردها است، آسیب شناسی ارجاعات کتابشناختی و ارائه وضعیت نشریات علمی کشور و به تصویر کشیدن نقاط قوت و ضعف آنها در رابطه با رعایت یا عدم رعایت استانداردها توسط نشریات جامعه پژوهش است. با عنایت به عدم استاندارد سازی در میان نشریات علمی که از گذشته وجود داشته و توجه خاص نمایه های استنادی (بویژه پایگاه استنادی علوم جهان اسلام) به ارجاعات انتهایی مقالات و مبتنی بودن این ابزارهای سنجش به آنها، نتایج تحقیق حاضر چشم انداز روشنی از وضعیت ارجاعات نشریات معتبر کشور به سردبیران و متولیان سنجش علم می دهد. امید است از این طریق موجبات بهبود کیفیت نشریات، مقالات و بازیابی آنها حاصل شود و از طرفی به تصمیم گیری کمیسیون نشریات معتبر در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی در جهت ساماندهی نشریات از بُعد ارجاعات کتابشناختی کمک نماید.

روش پژوهش

به لحاظ بررسی شرایط و وضعیت موجود نشریات و گردآوری داده‌ها از روش پژوهش توصیفی-پیمایشی - مقطعی استفاده شده است. برای این منظور کل نشریات ۷ حوزه موضوعی علوم انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی، دامپزشکی، علوم پایه، هنر، معماری و پزشکی که شامل ۵۱۹ نشریه است از فهرست کمیسیون نشریات معتبر استخراج گردیده است.

برای انجام تحقیق به لحاظ حجم بالای جمعیت آماری از روش نمونه گیری طبقه بندی استفاده گردید و بر اساس فرمول زیر پس از محاسبه نسبت مجلات در هر حوزه موضوعی حجم جامعه نمونه برابر ۹۷ عنوان نشریه در نظر گرفته شد.

$$n_h = n \times N_h / N,$$

Confidence Level = %99, Confidence Interval = 12, Population = 519, Sample Size = 97

۴۶	اندازه نمونه	علوم انسانی - ۲۵۳ نشریه
۱۲	اندازه نمونه	فنی و مهندسی - ۶۴ نشریه
۱۱	اندازه نمونه	کشاورزی و منابع طبیعی - ۶۰ نشریه
۲	اندازه نمونه	دامپزشکی - ۲ نشریه
۵	اندازه نمونه	علوم پایه - ۲۷ نشریه
۲	اندازه نمونه	هنر و معماری - ۱۰ نشریه
۱۹	اندازه نمونه	پزشکی - ۱۰۳ نشریه
<hr/>		
۹۷	اندازه نمونه	کل نشریات ۵۱۹

بررسی نوشته‌ها

نشریات از رویکردهای مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرند. یکی از بحث‌انگیزترین موضوعات در این رابطه شهود علمی است که در قالب استناد در نوشته‌های علمی، بویژه در مقاله‌های نشریات، مورد توجه است. مسائل ارجاعات از ویژگی خاصی در نزد اصحاب نشر مجلات برخوردار است. از این رو نویسندگان در آخرین مرحله از تدوین اثر خود نسبت به جمع و جور کردن فهرست منابع اقدام می‌نمایند و سپس مقاله

را برای چاپ به دفتر نشریه ارسال می کنند (پاراشر، مکر، شارما و ناندا^۱، ۲۰۰۷). عدم توجه به اشتباهات موجود در ارجاعات بویژه از طرف نویسندگان (گان) نوعی بی اخلاقی علمی محسوب می شود (سادلکی، مونتاگی، شولتز، بلیس^۲، ۲۰۰۸؛ مرتنز و بثگ^۳، ۲۰۱۱). زیرا اشتباه در هر یک از اقلام اطلاعات کتابشناختی موجبات عدم بازیابی اثر و نشریه‌ای که اثر مورد نظر را به چاپ رسانیده، می شود. فرض بر این است که ارجاعات در نوشته های تحقیقاتی از دقت و صحت لازم و کافی برخوردار است، اما واقعیت این است که تکیه بر چنین پیش فرضی با اطمینان بالا عاری از اشکال نیست. از این رو خطاهای ارجاعات در مدارک نمایه شده در خدمات چکیده نویسی و نمایه سازی و همچنین نظام های استنادی مورد توجه محققین می باشد (گارسیا - پرز^۴، ۲۰۱۰؛ مارکس و کاردونا^۵، ۲۰۰۹). خطاهای اساسی استنادی در آن دسته از عناصر اطلاعاتی اتفاق می افتد که موجب شناسایی و بازیابی سند در پایگاههای اطلاعاتی و نظامهای استنادی می شود (تیلور، ۲۰۰۰؛ فنتون^۶ و همکاران، ۲۰۰۰). اشتباهات استنادی موجود در مقالات قابل تعمیم به تمام رشته های علمی است، ولی متخصصان حوزه پزشکی توجه خاصی به این مهم دارند (سادلکی، مونتاگی، شولتز و بلیس، ۲۰۰۸؛ پاراشر، مکر، شارما و

-
1. Parashar, Makker, Sharma, and Nanda
 2. Siedlecki, Montague, Schultz, Bliss
 3. Mertens and Baethge
 4. Garcia-Pérez
 5. Marx & Cardona
 6. Fenton

ناندا، ۲۰۰۷؛ اوکانر، لوکین، اریکسون و اوکانر^۱، ۲۰۱۳؛ آیکهورن و یانکوور^۲، ۱۹۸۷؛ دیویدز^۳ و همکاران، ۲۰۱۰؛ اوکانر، ۲۰۰۲؛ پروت^۴، ۲۰۰۹؛ نی^۵، ۲۰۱۱؛ سنف^۶، ۲۰۰۷؛ دولاسی، رکورد و وید^۷، ۱۹۸۵؛ وارگاس - اوریجل، گومس - مارتینس و وارگاس - نیتو^۸، ۲۰۰۱). نگرانی در مورد خطاهای استنادی در نشریات معتبر حوزه پزشکی از ۱۸۸۰ میلادی مورد توجه پژوهشگران بوده است (دیویدز و همکاران، ۲۰۱۰). دیگر حوزه های علمی نیز به آسیب شناسی استنادها و شناسایی اشتباهات توجه داشته و از رویکرد میزان اشتباهات در اقلام مختلف اطلاعات کتابشناختی، فهرست منابع و ارجاعات درون متن موضوع را مورد بررسی قرار داده اند (زالسبرگ و بن مناخم^۹، ۲۰۱۳؛ تیلور، ۲۰۰۲؛ ادواردز^{۱۰}، ۲۰۰۷؛ تونتیمن و سلبی^{۱۱}، ۱۹۹۱؛ رایت و آرمسترانگ^{۱۲}، ۲۰۰۷؛ اشتراوس و گارفونکل^{۱۳}، ۱۹۹۳؛ نیمینن، کارپنتر، روکر و شوماخر^{۱۴}، ۲۰۰۶). صحت ارجاعات و نقل قول ها در رشته ها و نشریات آنها شدت و ضعف

-
1. O'Connor, Lukin, Erickson and O'Connor
 2. Eichorn & Yankauer
 3. Davids
 4. Perrott
 5. Njeh
 6. Senft
 7. DeLacy, Record and Wade
 8. Vargas-Origel, Gómez-Martines, and Vargas-Nieto
 9. Zalcborg and Ben-menachem
 10. Edvards
 11. Twentyman and Selby
 12. Wright and Armestrong
 13. Strauss and Garfunkel
 14. Nieminen, Carpenter, Rucker and Schumacher

متفاوت دارد. در حوزه های پزشکی که بیشترین توجه را به این مسائل دارند در خصوص اشتباهات در نقل قول‌ها از ۱۰٪ تا ۳۸٪ و در ارجاعات از ۱۶٪ تا ۶۶/۷٪ است (دولاسی، رکورد و وید، ۱۹۵۸؛ دیویدز و همکاران، ۲۰۱۰؛ آیکهورن و یانکوور، ۱۹۸۷؛ گن جی، روچی و لا، ۱۹۹۷) به طور کلی بررسی‌ها دامنه اشتباهات استنادها را از ۶٪ تا ۶۶/۷٪ نشان می‌دهند (اوکانر، ۲۰۰۲).

خطاهای استنادی در سه مقوله بزرگ، متوسط و کوچک خودنمایی می‌کنند (آزاده، واعظ و غریب، ۱۳۸۸؛ لوکیج^۲ و همکاران، ۲۰۰۴؛ بوچانان^۳، ۲۰۰۶). در این بررسی‌ها اشتباهات موجود در نام نویسندگان مانند املاء آنها، جابجایی نام کوچک و بزرگ، عنوان اثر، عنوان منبع، تاریخ نشر، تعداد صفحات، دوره و شماره نشریه، مسائل مرتبط با نقل قول مانند عدم درک محتوای منبع و برداشت متفاوت از ایده نویسنده اصلی اثر (آیکهورن و یانکوور، ۱۹۸۷؛ نی، ۲۰۱۱؛ اشتراوس و گارفونکل، ۱۹۹۳) مورد توجه پژوهشگران است. خطاهای املائی نام مؤلف (ان)، بویژه اشتباه در نام نویسندگان خارجی (همان)، سال انتشار، دوره و شماره نشریه، عنوان نشریه به خطاهای بزرگ منتسب می‌باشند. خطاهای میانه شامل اشتباهات شماره صفحه و اشتباهات املائی در واژه‌های مهم عنوان مقاله است. خطاهای جزئی مربوط به سجاوندی، مشخصات نویسنده

-
1. Ngan Kee, Roach, Lau
 2. Lukić
 3. Buchanan

همکار، و اشتباهات املائی هستند (لوکیج و همکاران، ۲۰۰۴). اشتباه در اسنادها علاوه بر عدم بازیابی مدرک مرتبط، باعث کاهش اعتبار علمی نویسنده (پاراشر، مکر، شارما و ناندا، ۲۰۰۷؛ آزاده، واعظ و قریب، ۱۳۸۸) و نشریه می شود.

تمام عوامل مرتبط با ارتباط علمی از جمله خالق اثر، همکاران حوزه تخصصی به عنوان داور، هیأت سردبیری نشریات در کنترل کیفیت مسئول هستند و در نهایت مخاطب با عنایت به میزان اشتباهات به قضاوت می نشیند. نوشته ها در رابطه با نقایص موجود در ارجاعات کتابشناختی، بیشترین مسئولیت را متوجه خالق اثر می دانند (اشتراوس و گارفونکل، ۱۹۹۳، هینچکلیف، بروس و پاورز^۱، ۱۹۹۳ در تاورنور^۲، ۱۹۹۳) و اعتقاد بر این است که قبل از ارسال مقاله به مجله، بررسی و بازنگری ارجاعات درون و بیرون متن حایز اهمیت اند (سادلکی، مونتاگی، شولتز، بلیس، ۲۰۰۸). بدون شک پس از دریافت مقاله توسط نشریه، مسئولیت سردبیر و داوران آغاز می شود. سردبیر یک نشریه برای حفظ اعتبار مجله در این بخش باید دقت لازم را اعمال نماید (فاریس، واکسمن و چاپویی^۳، ۱۹۹۷). بعضی بررسی ها برای جلوگیری از اشتباهات در اسنادها و یا کاهش آنها، استفاده از نرم افزارهای مرتبط مانند Refworks, EndNote

-
1. Hinchcliff, Bruce and Powers
 2. Tavernor
 3. Faris, Waxman and Chapuis

web, Mendeley, WizFolio, Zoreto را پیشنهاد کرده‌اند (گیلمور و کوبوس - کو^۱، ۲۰۱۱؛ رخشان، ۲۰۱۲)) و تحت عنوان برنامه‌های مدیریت اسناد^۲ از آن نام می‌برند.

در ایران به اسنادها از رویکردهای مختلف توجه شده است. اما کمترین بررسی‌ها در خصوص تجزیه و تحلیل میزان اشتباه در اسنادها و نقل قول‌های نادرست است، برای نمونه می‌توان به عزیزی و همکاران (۱۳۸۰) اشاره کرد. اساساً بیشتر بررسی‌های مروری در این رابطه در کشور انجام گرفته است که می‌توان به حرّی و شاهبداغی (۱۳۸۲)، حرّی و شاهبداغی (۱۳۸۳)، حقیقی (۱۳۸۱)، شاهبداغی (۱۳۸۲) اشاره کرد. بررسی‌هایی که عملاً مقالات را از جنبه ارجاعات (درون متن و برون متن) مورد مطالعه قرار دادند، حکایت از میزان بالای خطا در اسنادها (۶۲٪) را گزارش نمودند (آزاده، واعظ و قریب، ۱۳۸۸). استفاده از شیوه نامه‌های استاندارد مختلف در استناددهی مقالات فارسی نیز مورد بررسی قرار گرفته است (مهرداد، ۱۳۷۲). عناصر اسنادها در حوزه‌های مختلف، موضوع مطالعه محققان بوده است. نتایج تحقیقات نشان داده‌اند که بیشترین خطاها مربوط به عنصر نویسنده با ۴۲٪ است و کمترین خطا در رابطه با سال نشر (۴/۴٪) می‌باشد (آزاده، واعظ و قریب، ۱۳۸۸). اشتباهات مربوط به عنوان مقاله و مجله به ترتیب در مرتبه‌های دوم و

1. Gilmour and Cobus-Kuo
2. Citation Management Programs

سوم (۲۷/۲٪ و ۱۷/۱٪) می باشند.

نمایه های استنادی به صحت ارجاعات کتابشناختی توجه زیاد دارند. بوچانان (۲۰۰۶) در بررسی خود نشان داد از ۵۴۰۰ مقاله مورد بررسی در تامسون رویترز و SciFinder® ScholarTM (SFS) به ترتیب نصف و یک سوم اشتباهات مؤلفان مقالات اصلاح گردیده است. نمونه ای از اشتباه املائی در نام نویسنده، موضوع یاروسلاو هالاوا^۱ متخصص پزشکی اهل کشور چک که در خصوص اسهال خونی در سال ۱۸۸۷ مطلبی نوشت، می باشد و در یک نشریه آلمانی (Centralblatt für Bacteriologie und Parasitenkunde) نیز مطلب وی چکیده نویسی شد. ولی نام وی حذف گردید و ذیل عنوان اثر (O Uplavici) به عنوان نام نویسنده (Dr. O. Uplavici) نمایه شد و این اشتباه تا سال ۱۹۳۸ که موضوع اصلاح گردید ادامه داشت (گارفیلد^۲، ۱۹۹۰).

در دو موقع خطاهایی در استنادها مشاهده می شود. یک مورد زمانی است که مؤلف فهرست آثار مورد استناد را تهیه می کند و مورد دوم خطاهای استنادی ناشی از ورود استنادها در نظامهای استنادی است (بوچانان، ۲۰۰۶). خطاهای استنادی در هر حالت باعث ایجاد نقصان در بازیابی مدارک مرتبط و گسستن حلقه های زنجیره استنادها می شود. بعضی تحقیقات علاوه بر بررسی میزان خطاهای استنادی و ظهور آنها در بخش های مختلف اطلاعات کتابشناختی منابع استناد شونده، موضوع

1. Jaroslav Hlava

2. Garfield

اصلاح منظم خطاها را در نظامهای استنادی مورد مذاقه قرار داده اند (بوچانان، ۲۰۰۶).

بررسی تحقیقات پیشین حکایت از این واقعیت دارد که نشریات با حیات علمی بیش از سه قرن و تلاش در کنترل کیفیت هنوز در حوزه‌های مختلف موضوعی، حداقل خطاهای استنادی و اشتباه در نقل قول‌ها وجود دارد. سهم ارکان ارتباط علمی (مؤلف، سردبیر و داور) در عدم کنترل این خطاها از نظر محققان یکسان نیست. فارغ از میزان سهم هر یک از ارکان مورد اشاره، بررسی‌ها در مسئولیت مؤلف، داور و حوزه سردبیری اتفاق نظر دارند. پیشرفت علم متکی به تحقیقات پیشین است؛ از این رو استفاده از تحقیقات مرتبط و درک درست و تکیه بر آنها از الزامات مؤلفه‌های ارتباط علمی می‌باشد (سینگ و چادهری^۱، ۲۰۰۹). نشریات به جهت انتقال آخرین یافته‌های علمی مورد استقبال جامعه علمی قرار دارند و این اقبال تا رعایت کنترل کیفیت و استاندارد سازی استمرار دارد. برقراری کنترل کیفیت علاوه بر شیوه ذهنی^۲ که از طریق همترازخوانی^۳ فراهم می‌شود، با رعایت مستند سازی دقیق و صحیح از طرف مؤلفان و ویراستاران نشریه نیز اعمال می‌گردد (فاریس، واکسمن و چاپویی، ۱۹۹۷).

-
1. Singh & Chaudhary
 2. Subjective
 3. Peer Review

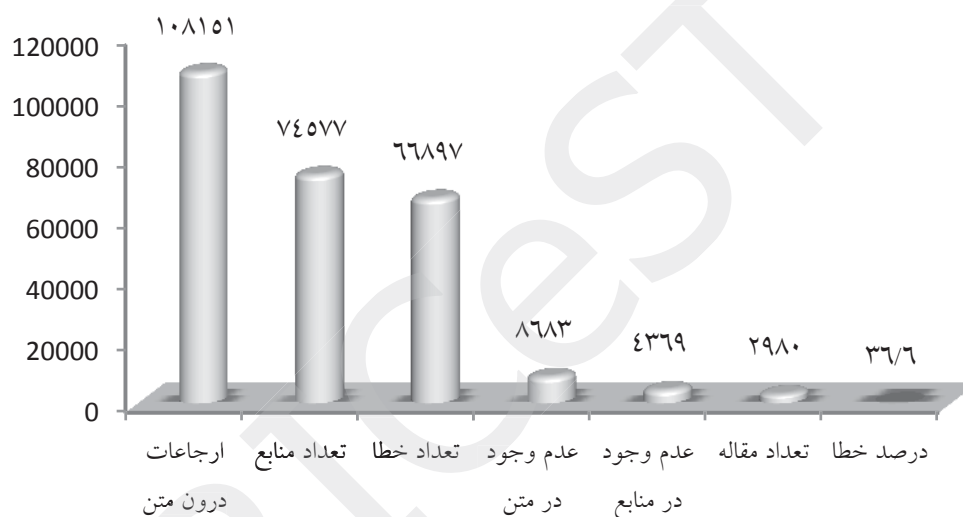
یافته‌ها

بررسی داده‌ها در خصوص ۹۷ نشریه در حوزه‌های علوم انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی، دامپزشکی، علوم پایه، هنر و معماری و پزشکی نشان داد که ۷۲/۱۶ درصد (۷۰ عنوان) از نشریات از شیوه‌نامه ابتکاری استفاده می‌کنند. ۹۷ نشریه مورد بررسی دارای ۲۹۸۰ مقاله بودند که شامل ۷۴۵۷۷ ارجاع برون‌متنی^۱ (فهرست منابع) می‌باشند. به‌طور متوسط در هر مقاله از ۲۵ منبع استفاده شده است. در خصوص ارجاعات درون‌متنی^۲ باید اشاره کرد که هرچند بار که تکرار شده اند مورد شمارش قرار گرفته‌اند و تعداد خطاهای آنها به همین نسبت محاسبه شده است. در مجموع در ارجاعات برون‌متنی (۷۴۵۷۷) و درون‌متنی (۱۰۸۱۵۱) (۱۸۲۷۲۸ جمع دو مورد)، جمعاً ۶۶۸۹۷ خطا مشاهده شد. به عبارتی میانگین میزان خطاها ۳۶/۶ درصد می‌باشد (شکل شماره ۱) که دامنه آن از ۷ تا ۶۹ درصد است. بررسی بیشتر داده‌ها نشان داد که سهم خطا برای هر ارجاع درون و برون‌متنی برابر ۲/۷ خطا است و این میزان برای هر نشریه ۶۹۰ خطا می‌باشد. یافته‌ها نشان داد این میزان در حوزه‌های موضوعی مختلف به ترتیب حوزه علوم انسانی ۴/۴۷ درصد (۳۱۷۲۵ خطا)، حوزه علوم پزشکی ۶/۱۹ درصد (۱۳۱۰۴ خطا)، حوزه فنی و مهندسی ۴/۱۲ درصد (۸۲۷۶ خطا)، حوزه کشاورزی و منابع طبیعی ۳/۱۱ درصد (۷۵۸۶ خطا)، حوزه علوم پایه ۲/۵ درصد (۳۴۴۸ خطا)، دامپزشکی ۱/۲

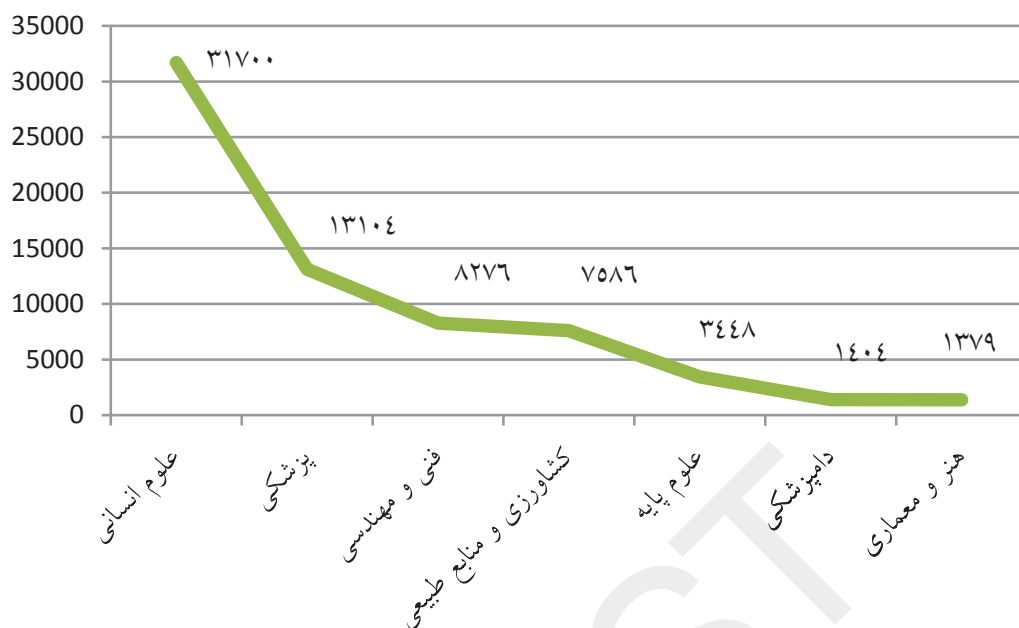
1. References

2. In-text (Parenthetical) citations

درصد (۱۴۰۴ خطا) و هنر و معماری ۲ درصد (۱۳۷۹ خطا) است (شکل شماره ۲). در بررسی ارجاعات برون متنی و درون متنی مشاهده گردید که تعداد ۴۳۶۹ مورد از ارجاعات درون متنی در فهرست منابع موجود نیست (۴ درصد) و تعداد ۸۶۸۳ مورد از ارجاع برون متنی در متن وجود نداشت (۱۱/۶ درصد).

شکل شماره ۱: اطلاعات جمعیت شناختی

شکل شماره ۲: میزان خطا در حوزه های موضوعی مختلف

انواع خطا

خطاهای مشاهده شده مربوط به استنادهای درون متن و فهرست منابع می باشد. در بعضی موارد خطاها در هر دو همپوشانی دارد. خطاهای استنادی از هر نوعی در مقاله های نشریات رخنه می کنند (گارفیلد، ۱۹۹۰) و از دو طریق قابل شناسایی هستند. یکی زمانی است که مؤلف به آثار دیگران استناد می کند و دیگری دروندهی ارجاعات در نظامهای استنادی که توسط کارکنان متخصص صورت می گیرد. در حالت اول علاوه بر نویسنده، حوزه سردبیری نشریه و داوران مسئول هستند (گارفیلد، ۱۹۹۷ در بوچانان، ۲۰۰۶)، در حالت دوم علاوه بر مسئولان

مورد اشاره، نکته قابل توجه این است که خطاها بر بازیابی مدارک مرتبط تأثیر می‌گذارد (گارفیلد، ۱۹۹۰). عدم دقت در صحت منابع مورد استناد از جمیع جهات، موجب عدم بازیابی اثر و عدم تأثیرگذاری آن در حوزه مربوطه می‌شود. به منظور ارائه نتایج این مطالعه در ابتدا خطاهای استنادی درون متن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

■ خطاهای استنادی درون متن

استناد درون متن برای ارجاع خواننده به اطلاعات کتابشناختی یا متن اصلی اثر مورد استفاده است. استندهای درون متن شاهدهی بر گفته‌ها و ادعاهای محقق است که در انتهای جمله یا پاراگراف قرار می‌گیرد. این نوع ارجاع دهی نوعاً شامل نام خانوادگی مؤلف، عنوان اثر یا عنوان انتشارات است. در حالتی که اثر فاقد نام مؤلف یا اثر باشد، از نام تنالگان یا وب گاه استفاده می‌شود. باید در نظر داشت که در تدوین مقاله و آثار علمی بین ارجاعات درون و بیرون متن تناظر یک به یک وجود دارد. در این خصوص برای ایجاد یکدستی در مقالات یک نشریه و پیروی از استانداردها، هر نشریه از شیوه‌نامه خاصی استفاده می‌نماید. از جمله می‌توان به APA، MLA، Chicago، Harvard، Turabian، Vancouver و معاهده تهران اشاره کرد. هر یک از این شیوه‌نامه‌ها روش خاص خود را دارند و برای ارجاعات درون متن، فهرست منابع،

نقل قول ها، پانویس ها، یادداشت ها، تصویرها و جدول ها از الگوی ویژه ای استفاده می نمایند. نشریات در رشته های مختلف یکی از این شیوه نامه ها را به کار می برند. بیش از ۹۰ درصد نشریات مورد بررسی از شیوه نامه ابتکاری استفاده نموده اند که در مواردی ترکیبی ناقص از چند شیوه نامه موجود بود. متأسفانه بررسی ها نشان داد که حتی شیوه نامه ابتکاری مورد استفاده نشریات، هم از طرف حوزه سردبیری و هم از طرف مؤلفان و داوران مورد غفلت واقع شده اند. این موضوع باعث شده است که در خطاهای استنادی درون متن موارد زیر مشاهده شود:

۱. عدم وجود ارجاعات درون متن در فهرست منابع و برعکس. این مهم نشان می دهد که ارکان ارتباط علمی یعنی حوزه سردبیری نشریه، داوران و مؤلف به وظایف خطیر خود کم توجه می باشند. نکته قابل توجه این است که عدم یکسانی ارجاعات درون و برون متن می تواند در مواردی نشان از چسب و قیچی^۱ باشد.

۲. عدم یکدستی اسامی نویسندگان مورد استناد در متن و فهرست منابع انگلیسی (مانند Adams که در فهرست منابع به صورت Adamz نوشته شده یا Bristow به اشتباه Vristow و Hermens با املاء Hermans ظاهر شده است) و در منابع فارسی (مانند دادپسند طارمیری که در متن فقط طارمیری نوشته شده یا نظری که در منابع محمد نظری

است). این موارد با مراجعه به اثر مورد استناد مشخص شده اند. مشکل اصلی این اشتباهات علاوه بر اینکه در فهرست منابع در بازیابی اثر در خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی و نظامهای استنادی خونمایی می کند، برای خواننده مطلب ایجاد سردرگمی می نماید.

۳. در مواردی اثر مورد استناد دارای چند نویسنده است. هر نشریه ای مطابق با دستورالعمل شیوه نامه مورد استفاده عمل می نماید. در بررسی ها مشاهده گردید که در ارجاع درون متن به علت عدم پیروی از یک الگوی استاندارد، فقط نام نویسنده اول ذکر شده است.

۴. بررسی ارجاعات درون متن نشان داد که به جای استفاده از نام خانوادگی نویسنده مورد استناد از نام کوچک وی استفاده شده است. این خطا باعث سردرگمی خواننده در دسترسی به منبع اصلی و در مواردی عدم دسترسی را موجب می شود؛ و زمانی بروز می نماید که تشخیص نام کوچک نویسنده مورد استناد از نام خانوادگی وی برای پژوهشگر استناد دهنده مشکل باشد (بویژه برای زبان های غیر انگلیسی مانند زبان فرانسه یا اسپانیایی یا ...). حتی در برگردان نامها به زبان فارسی اشکالات اساسی وجود دارد.

۵. شیوه نامه هایی که الگوی (نویسنده، تاریخ) را پیشنهاد می کنند برای آثاری که دارای دو نویسنده هستند در ارجاعات درون متن جهت تفکیک نویسندگان فارسی واژه (و) و غیر فارسی (and) استفاده می شود.

نتایج بررسی حکایت از این دارد که در مواردی از شیوه نامه پیروی نشده و کاما (،) بکار رفته است. هر یک از شیوه نامه ها برای استناد به آثاری که دارای بیش از یک نویسنده هستند دستورالعمل خاص خود دارند و برای نویسنده مشخص می نمایند که در ارجاعات درون و برون متن نام چند نویسنده را ذکر نمایند. برای آثار با بیش از دو نویسنده، در شیوه نامه های معتبر تا ذکر ششمین نویسنده پیشنهاد شده است که به دنبال آن از et al در انگلیسی و (همکاران) یا (دیگران) در فارسی استفاده می شود.

اکثر قریب به اتفاق نشریات از شیوه نامه ابتکاری استفاده کرده اند و در خصوص همه موارد ارائه طریق ننموده اند. نشریات چنانچه از شیوه نامه معتبر یا ابتکاری استفاده کرده اند، برای ارجاعات درون و برون متن از یک الگوی واحد پیروی نشده است و مشخص نیست بعد از چندمین نویسنده باید از واژه های (دیگران) و (همکاران) یا et al استفاده شود. در بررسی نتایج، موارد زیر مشاهده شد:

الف - در یک مقاله یا مقالات یک نشریه یکجا از (دیگران) و در جای دیگر از (همکاران) استفاده شده است.

ب - در مواردی et al حذف شده بود.

ج - در مقالاتی واژه های (دیگران) و (همکاران) نیز استفاده نشده است.

د - به علت عدم رعایت شیوه نامه (معتبر یا ابتکاری)، در یک مقاله

یا مقالات یک نشریه آشفته‌گی در خصوص ذکر (دیگران)، (همکاران) و et al بعد از چندمین نویسنده وجود داشت (برای مثال یکجا بعد از سومین نویسنده در جای دیگر بعد از پنجمین نویسنده).

ه - در مواردی مشاهده شد بر خلاف شیوه نامه های معتبر، آثاری که دارای دو نویسنده هستند بعد از نویسنده اول از (دیگران) یا (همکاران) استفاده شده است (مانند: سیلوی و همکاران).

و - بعضی مواقع اثر مورد استناد فاقد همکار است، اما در ارجاع درون و بیرون متن با ذکر همکار ارائه شده است.

۶. آثاری که دارای دو نویسنده همنام هستند باید نام هر دو ذکر شود. در مواردی مشاهده شد که فقط نام یک نویسنده ذکر شده است (مانند: گنجی، ۱۳۸۴ که باید به صورت گنجی و گنجی، ۱۳۸۴ باشد).

۷. در بعضی موارد اثر مورد استناد دارای چند نویسنده است که در ارجاع درون متن و فهرست منابع فقط نام نویسنده اول ذکر شده است.

۸. در مقالاتی مشاهده شد که ارجاع غیر مستقیم یا واسطه^۱ موجود در متن عیناً در فهرست منابع ذکر شده است. باید خاطر نشان کرد شیوه استناددهی درون با برون متن متفاوت است، بعضی آثار این تفاوت را رعایت نکرده اند. برای نمونه در متن به صورت (عابدین در کورش، ۱۳۸۱) بوده و در فهرست منابع به شکل زیر ارائه گردیده است:

1. Indirect Reference

عابدین در کورش، س. (۱۳۸۱)، درآمدی بر اقتصاد شهری، تهران: مرکز نشر دانشگاهی

۹. زمانی که استناد به نقل از منبع دیگری باشد (استناد غیر مستقیم یا استناد واسطه)، بلافاصله بعد از نام نویسنده و تاریخ، منبع اصلی که مطلب در آن ذکر شده است ارائه می شود. مانند (پیرماهر و همکاران، ۱۹۹۷ به نقل از موریس و همکاران، ۲۰۰۴). در مواردی مشاهده شد که منبع اصلی در آخر پاراگراف ذکر شده است، مانند: . . . (پیرماهر و همکاران، ۱۹۹۷). . . (به نقل از موریس و همکاران، ۲۰۰۴)

۱۰. چنانچه یک منبع درون متن پی در پی مورد استناد واقع شود، فرض بر اینکه از شیوه APA استفاده می نماید، در اولین بار نام نویسنده و تاریخ ذکر می شود. در تکرار بلافاصله اثر استناد شده، از واژه های "همان"، "همو"، "قبلی" یا "پیشین" در فارسی و *ibid* در انگلیسی استفاده می شود. در این حالت چند مورد خطا مشاهده شد:

الف - علاوه بر نام نویسنده از "همان" یا "همو" و یا *ibid* استفاده شده است.

ب - در یک مقاله یا در مقاله های یک نشریه یکدستی رعایت نگردیده و در صفحاتی از مقاله "همان" و در صفحات دیگر "همو" یا واژه های "قبلی" یا "پیشین" بکار رفته است.

ج - از واژه های "همان"، "همو"، "قبلی" یا "پیشین" در متن زمانی استفاده می شود که بلافاصله منبع قبلی مورد استناد قرار گیرد و

تاریخ نیز یکسان باشد. در مواردی مشاهده گردید که به اثری از یک نویسنده استناد شده و بلافاصله اثر دیگری از همان نویسنده با تاریخ متفاوت مورد استناد قرار گرفته است. در این حالت باید نام نویسنده تکرار شود، ولی از واژه های "همان"، "همو"، "قبلی" یا "پیشین" استفاده گردیده است.

۱۱. نام کامل نویسنده در ارجاع درون متن در بعضی موارد نوشته نشده است. مانند (زیبا کلام، ۱۳۸۴) که (زیبا کلام مفرد، ۱۳۸۴) صحیح می باشد.

۱۲. زمانی که به یک نویسنده دارای دو اثر در یک تاریخ استناد می شود برای مشخص شدن ارجاع مورد نظر در کنار تاریخ نشر بر حسب زبان منبع از حروف الفبای فارسی (الف، ب، ...) و یا انگلیسی (a, b, ...) استفاده می شود. در مواردی مشاهده شد برای منبع انگلیسی در کنار تاریخ میلادی از حروف الفبای فارسی جهت تمایز آثار استفاده شده است مانند (وارس، ۲۰۰۱ الف) و همچنین در متن از حروف الفبای فارسی و در فهرست منابع از حروف انگلیسی استفاده گردیده است (مانند Permuzic and فورنهام، ۲۰۰۳ ب، اما در فهرست منابع Furenham, 2003b است). در نشریه ای برای تمیز دو اثر به شکل فوق از اعداد به جای حروف استفاده شده است که غیر معمول است (لیم، ۲۰۰۷/۱ و ۲۰۰۷/۲). نکته جالب این که در فهرست منابع به صورت

(Lim, 2007b , Lim, 2007a) ارائه شده اند. در این حالت بعد از نام نویسنده در کمانه، تاریخ همراه با حروف الفبا ذکر می شود در مواردی غیر از این مشاهده شده است (مانند: وارث (۱۳۸۰) الف و وارث (۱۳۸۰) ب که حالت صحیح به صورت وارث (۱۳۸۰ الف) و وارث (۱۳۸۰ ب). در مواردی مشاهده گردید از یک نویسنده، دو اثر در یک تاریخ منتشر شده است اما در فهرست منابع و متن جهت تمایز بین آثار از حروف الفبا استفاده نشده است. این موضوع موجب سردرگمی خواننده جهت یافتن اثر مورد نظر می شود.

۱۳. در بعضی مواقع از یک نویسنده ۲ اثر با دو تاریخ انتشار مختلف مورد استناد قرار گرفته است. در مواردی مشاهده شد که در اثر اول، نام نویسنده و تاریخ ذکر شده و برای اثر دوم نام نویسنده حذف گردیده و فقط به ذکر تاریخ بسنده شده است، مانند (میلر و بریکمن، ۲۰۰۴ و ۲۰۰۳ و همچنین Adams, et al که مشخص نیست منظور Adams, G. R. and Marshall, S. K. (1989) است یا Adams, G. R., Bennion, L. (1989) and Huh, K. (1989). در چنین حالتی استنباط این است که میلر و بریکمن در سال ۲۰۰۳ نیز اثر مشترک داشته اند. مشکل پیش رو این است که ممکن است نویسنده اول با نویسندگان مختلفی در سال ۲۰۰۳ انتشارات مشترک داشته باشد و به اشتباه نام آنها ذکر نگردد. به عبارتی میلر به جای اینکه با بریکمن در سال ۲۰۰۳ مقاله منتشر کرده باشد با

نویسنده (گان) دیگری همکاری داشته است که مغفول واقع شده اند.

۱۴. در ارجاعات درون متن مشاهده شد در مواردی در ترتیب نام نویسندگان جابجایی صورت گرفته است. مانند (Powell and Dimaggio, 1983) که با مراجعه به منبع اصلی به صورت (Dimaggio and Powell, 1983) می باشد. در بعضی موارد در ارجاع درون متن نام نویسنده اول به درستی در ابتدا آمده ولی در فهرست منابع ذیل نام نویسنده دوم فهرست شده است. مانند: (استین و رانگان، ۲۰۰۲) که در ماخذ به صورت (رانگان و استین، ۲۰۰۲) مشاهده می شود.

۱۵. در بعضی موارد تاریخ ارجاع درون متن با تاریخ منبع در فهرست منابع متفاوت است.

۱۶. در بعضی ارجاعات درون متن از عناوین دکتر، مهندس، پروفسور، سید، شیخ، آقای استفاده شده است. باید خاطر نشان کرد که در نوشته‌های علمی از عناوین و القاب استفاده نمی شود.

۱۷. در بعضی از ارجاعات درون متن از واژه (مثلاً)، (برای مثال)، اختصارات (ن ک به) و عبارت (به نقل از) استفاده شده است. نشریات اگر از شیوه نامه های معتبر یا ابتکاری استفاده می نمایند در دستورالعمل‌ها به استفاده از این واژه ها تاکید نشده است. مشاهده چنین مواردی حکایت از عدم یکدستی در نظارت حوزه سردبیری دارد. مواردی از این نوع مانند: (ن ک به Hopcroft and Ullman, 1979)، (مثلاً حائری

۱۴:۱۴۰۵)، (برای مثال موریتو و مه ییر، ۲۰۰۲) و (به نقل از: Mclaughlin, 1999) می باشد.

۱۸. نشریات برای استناد به آثار غیر فارسی در متن، دستورالعمل های متفاوت دارند. براساس این دستورالعمل ها ممکن است ارجاع درون متن به صورت لاتین نوشته شود و یا نام نویسنده (گان) به فارسی برگردانده شود و در پانویس برای سهولت یافتن اثر مورد استناد در فهرست منابع، نام لاتین نویسنده ذکر می شود. در بررسی ها مشاهده شد در خصوص منابع انگلیسی، نام بعضی نویسندگان در ارجاع درون متن، بعضی به فارسی و بعضی به انگلیسی نوشته شده است و یکدستی رعایت نگردیده.

۱۹. برخلاف دستورالعمل های استاندارد و حتی ابتکاری در پانویس معرفی اثر به جای نام کوچک نویسنده با نام خانوادگی نویسنده شروع شده است.

۲۰. در مواردی مشاهده شد که ارجاع درون متن فاقد تاریخ انتشار اثر است.

■ خطاهای فهرست منابع

در میان پژوهشگران وجود فهرست منابع در آثار علمی، بویژه در مقالات، از مصادیق بایدهاست. آنچه در این رابطه از اهمیت برخوردار است، صحت و اصالت منابع و درستی آنها از لحاظ مؤلفه های

کتابشناختی است. سبک و سیاق فهرست منابع تابع دستورالعمل نشریه است که خود برخاسته از شیوه نامه اختیار شده می باشد. مؤلف به عنوان خالق اثر در درستی و اصالت منابع مسئولیت اساسی دارد. باید توجه داشت که مسئولیت مستقیم مؤلف، رافع مسئولیت داور مقاله و سردبیر نشریه نیست. یکی از نقش های فهرست منابع مکان یابی آثار مورد استناد در پژوهش است. عدم دقت در صحت و درستی هر یک از مؤلفه های کتابشناختی حلقه ارتباطی بین پژوهش های پیشین و جاری را قطع می نماید. هدف از ارجاعات در یک اثر، حمایت موضوع از طریق ارجاع به بخشی از یافته های پژوهش است. از اهداف دیگر، توسعه ایده های موازی بدون اخلال در جریان موضوع اصلی و ارائه جزئیات به منظور بررسی اصالت و کیفیت منابع مورد استناد می باشد. در نهایت با مراجعه خواننده به منابع دیگر، ضمن دوری از "اطناب ممّل" وی را به جزئیات بیشتری آشنا می نماید (ایونسن^۱، ۱۹۹۴ در تیلور، ۲۰۰۲). ارجاعات در اعتبار بخشی به تحقیقات سهم مهمی دارند و پژوهشگر را به مطالعه اثر و دیگر آثار مرتبط ترغیب می نماید و موجب گستردگی حیطه دانش وی می شود. در بررسی فهرست منابع جامعه پژوهش، یافته ها خطاهای موجود در مآخذ را به شرح زیر نشان داد.

۱. در فهرست منابع بعضی منابع فاقد ناشر یا محل نشر یا عنوان اثر

- است در خصوص مورد اخیر نوع اثر مشخص نیست (مجله، کتاب، ...).
۲. عدم یکدستی در درج اطلاعات کتابشناختی بعضی منابع وجود دارد. برای نمونه مشاهده شد در یک مقاله یا در مقالات یک نشریه دوره و شماره نشریه در یک منبع به صورت (۱) ۳۵ و در منبع دیگر به شکل vol. 18, no. 6 می باشد. یا نوع محمل (کتاب یا نشریه) در فهرست منابع عوض شده است.
 ۳. عنوان مقاله در فهرست منابع اشتباه نوشته شده است که می تواند نشان از چسب و قیچی باشد.
 ۴. اثر، ذیل نام کوچک نویسنده فهرست شده است.
 ۵. در موارد بسیاری مشاهده شد که محل نشر کتاب قید نشده است.
 ۶. چون نویسنده مقاله نامعلوم است، اثر ذیل « بی نام » فهرست شده است. در چنین مواردی ترجیحاً ذیل عنوان اثر و در صورت شهرت تنالگان ذیل آن فهرست می گردد.
 ۷. ترتیب محل نشر و ناشر کتاب جابجا شده است، به عبارتی ابتدا ناشر و سپس محل نشر ذکر گردیده است.
 ۸. با مراجعه به اصل مقاله مشاهده شد که صفحه مقاله اشتباه است که به صورت ۶۸-۳ نوشته شده و در اصل باید به صورت ۸-۶۳ باشد.
 ۹. در چند مورد مشاهده شد که در فهرست منابع اثر مربوط به یک سال مشخص است و در انتهای اطلاعات کتابشناختی نوشته شده

(in press). برای مثال اثر در سال ۲۰۰۳ منتشر شده است و نشریه ای که در آن به این اثر استناد شده در نیمه اول سال ۱۳۸۸ که برابر ۲۰۰۹ میلادی است، چاپ گردیده. بدیهی است که انتشار یک اثر از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ طول نمی کشد؟! افراد مسئول در این رابطه می توانند نویسنده، داور و یا حوزه سردبیری باشند. اگر احتمال سرقت ادبی را ضعیف بدانیم، قدر مسلم بی انضباطی علمی است و از طرفی نشان از عدم دقت سردبیر و هیأت تحریریه و بخش ویرایش دارد.

۱۰. در مورد نشریات در فهرست منابع یکجا از واژه vol. و issue یا شماره و دوره استفاده شده و جای دیگر بدون استفاده از واژه vol. و issue یا شماره و دوره است.

۱۱. یک فصل از کتاب به عنوان مدخل اصلی آورده شده است، در حالی که در صورت عدم وجود نام نویسنده (بی نام) اثر ذیل عنوان کتاب فهرست می شود. مانند: مبحث نوزدهم (۱۳۸۱)، صرفه جویی در مصرف انرژی، مقررات ملی ساختمان ها، ص ۷۴-۶۵.

۱۲. عنوان نشریه در مواردی مدخل اصلی قرار گرفته در حالی که نام نویسنده یا عنوان اثر می توانست مدخل باشد. مانند: ماهنامه ایرانگردی و جهانگردی. باید توجه داشت که اثر مورد استناد دارای نام نویسنده و عنوان بوده است.

۱۳. در مواردی مشاهده شد که دوره و شماره (vol. and issue) و

صفحه مقاله با آنچه که در نشریه مورد استناد است، متفاوت می باشد. این امر می تواند این احتمال را نشان دهد که مؤلف، اصل اثر را مطالعه نکرده و از جای دیگر که همین خطا را مرتکب شده است چسب و قیچی صورت گرفته است. این عدم توجه به درستی اطلاعات کتابشناختی دارد که در اثر اول نیز رعایت نشده است و می توان حکایت از آن داشته باشد که اثر اول نیز آن را از جای دیگر که اطلاعات کتابشناختی را اشتباه درج نموده استخراج کرده است. در نهایت نشان از بی توجهی حوزه سردبیری و داوران دارد.

۱۴. به علت عدم تشخیص نام کوچک نویسنده از نام خانوادگی (بویژه در زبان های خارجی غیر انگلیسی)، منبع مورد استناد در فهرست منابع ذیل نام کوچک و یا بخشی از نام کوچک و نام خانوادگی فهرست شده است.

۱۵. ارجاع به منابع وبی دارای آشفتگی زیاد است و در مقالات یک نشریه از یکدستی پیروی نمی کند و در بسیاری از نشریات حوزه سردبیری حتی دستورالعمل ابتکاری خود را رعایت نکرده است و یا برای استناد به منابع وبی دستورالعملی تدوین ننموده است. نمونه ای از عدم یکدستی در زیر ارائه شده است. در نشریات مورد بررسی اغلب ترکیبی از دو یا چند مورد زیر مشاهده شد.

- Available
- Available at

- Available in
- Available from
- Available online
- From
- At
- In
- Online
- On – line
- Retrieved
- Retrieved from
- URL
- Internet
- Access
- Visit

۱۶. عنوان نشریه در مواردی به صورت ناقص نوشته شده است مانند:
 Q Urban Affairs که در اصل Urban Affairs Quarterly است و در
 بعضی منابع عنوان نشریه اشتباه نوشته شده برای مثال Agricultural
 Systems که به اشتباه به شکل Agricultural Science است. این
 موضوع در نمایه های استنادی برای مقالات نشریه مشکل ایجاد می نماید.
 ۱۷. تاریخ چاپ اثر در فهرست منابع انگلیسی است، ولی در متن
 فارسی می باشد و برعکس.

۱۸. در بعضی نشریات برابر شیوه نامه تمام منابع به انگلیسی است،
 اما در منابع یکجا به فارسی و در جای دیگر به انگلیسی است. یکدستی
 رعایت نشده.

۱۹. در فهرست منابع بعضی مقالات برای تشخیص دو اثر از یک نویسنده (یا چند نویسنده) در یک تاریخ، از حروف الفبا برای تمیز آثار استفاده می شود. در منابع مشاهده شد اثری به صورت Ross and wall (1999b) آورده شده است. در بررسی متن مقاله و فهرست منابع اثری به نام Ross and wall (1999a) وجود نداشت که شماره b آن مورد استناد قرار گرفته است. بدون شک مطلب و منبع از جای دیگر چسب و قیچی شده است. متأسفانه حوزه سردبیری، داوران به این موضوع توجه نکرده‌اند.

۲۰. در بعضی از منابع محل نشر و نام ناشر کتاب ذکر نشده است.

۲۱. چون اکثر نشریات مورد بررسی از شیوه نامه های استاندارد استفاده نکرده اند، در مواردی که به نوشته های روزنامه ها استناد شده یکدستی در فهرست منابع در این مورد مشاهده نگردید. یافته ها نشان داد اساساً در شیوه نامه های ابتکاری برای روزنامه ها دستورالعمل تدوین نشده است.

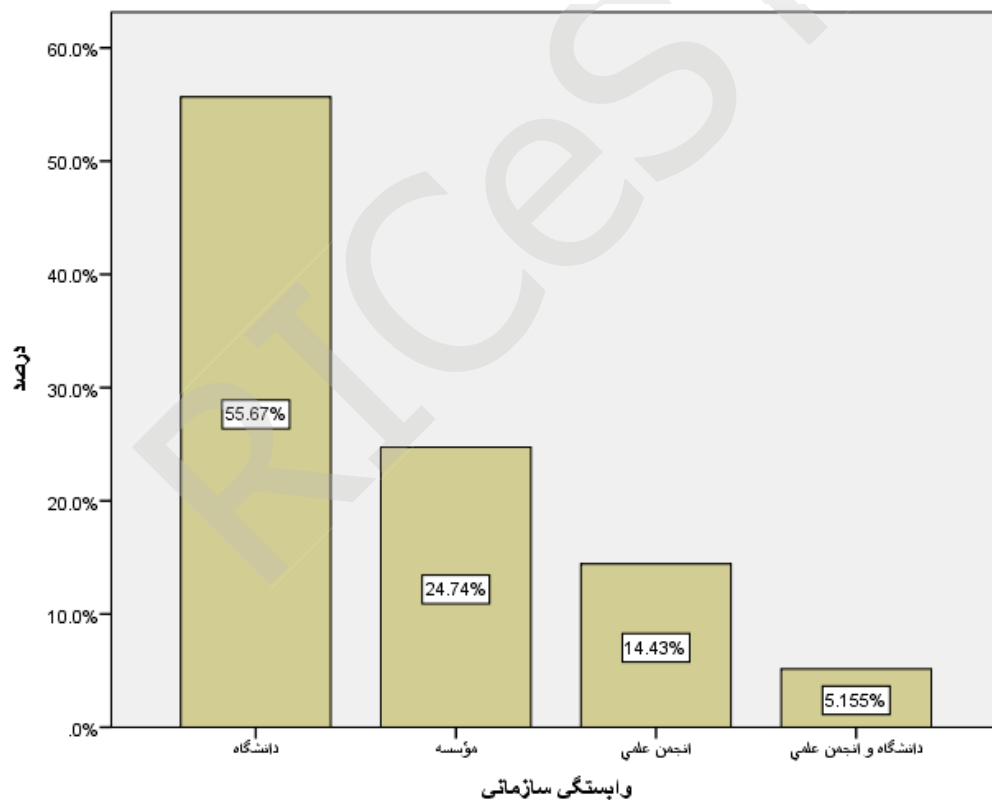
۲۲. در مواردی عنوان نشریه یا اطلاعات کتابشناختی در فهرست منابع ذکر نشده است.

۲۳. نام نویسنده لاتین در فهرست منابع با نوشتار فارسی در منابع فارسی آمده، در حالی که در ارجاع درون متن انگلیسی است.

۲۴. در مواردی تاریخ اثر در فهرست منابع ذکر نشده است.

■ وابستگی سازمانی نشریات

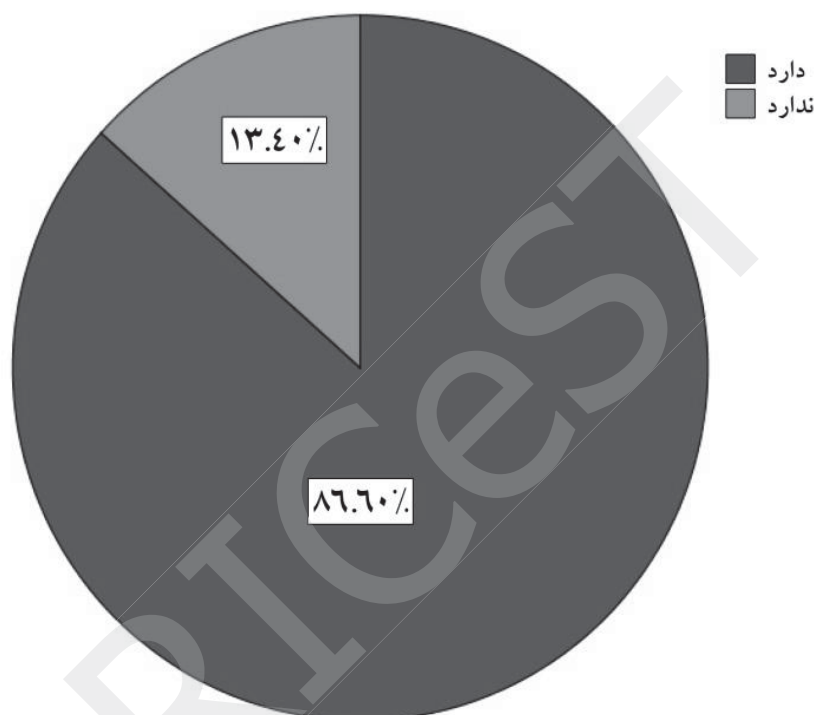
نشریات از نظر وابستگی سازمانی مورد بررسی قرار گرفتند. مطابق شکل شماره ۳ بیش از پنجاه درصد نشریات متعلق به دانشگاه‌ها می‌باشند (۵۵/۶۷٪) و کمتر از پنجاه درصد توسط مؤسسات پژوهشی، انجمن‌های علمی و به طور مشترک توسط دانشگاه‌ها و انجمن‌های علمی منتشر می‌شود (۳۳/۴۴٪).

شکل شماره ۳: وابستگی سازمانی نشریات

■ وضعیت شیوه نامه نشریات

در بررسی انجام شده مشخص گردید درصد زیادی از نشریات دارای دستورالعمل تدوین مقاله می باشند (۸۶/۶۰٪ از نشریات)، اما اکثر قریب به اتفاق از شیوه نامه های استاندارد پیروی نمی نمایند (شکل شماره ۴).

شکل شماره ۴: وضعیت شیوه نامه نشریات

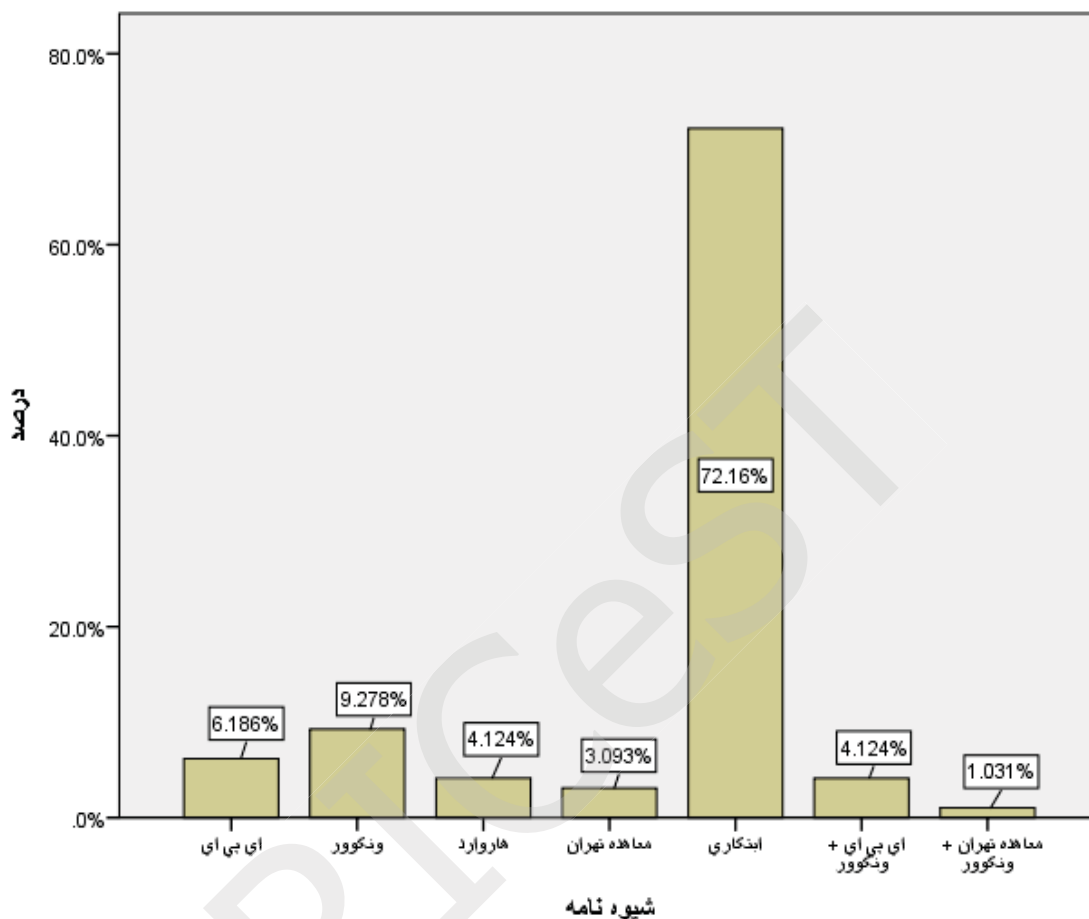
■ استفاده نشریات از شیوه نامه های مختلف

همانطور که از شکل شماره ۵ مشخص است بیش از دو سوم نشریات (۷۲/۱۶٪) از شیوه نامه خود ساخته (ابتکاری) استفاده می نمایند. شیوه نامه های ونکوور^۱ و ای پی ای^۲ به ترتیب در رتبه های دوم و سوم

1. Vancouver Style

2. APA Style

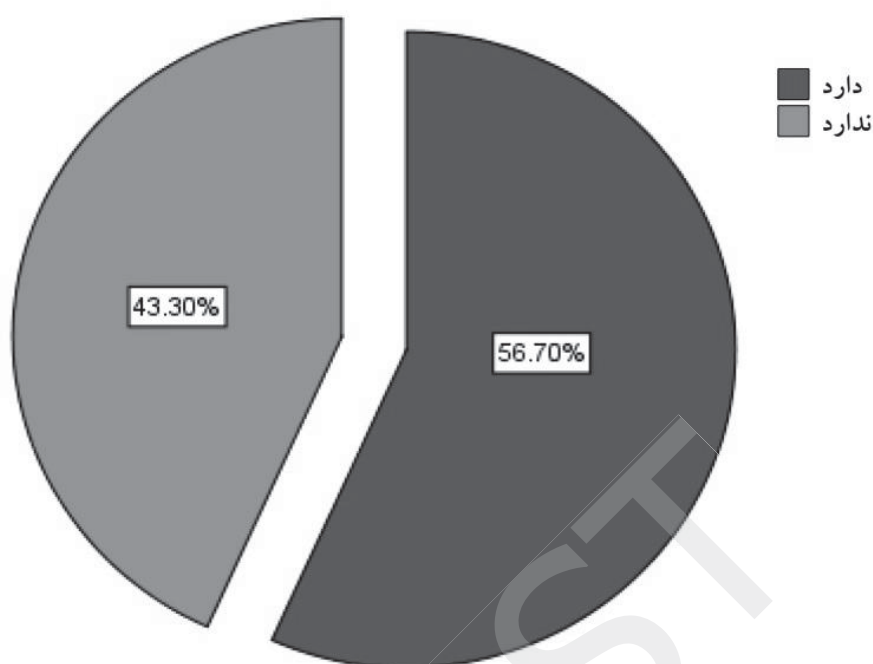
استفاده قرار دارند (۹/۳٪ و ۶/۲٪).

شکل شماره ۵: استفاده نشریات از شیوه نامه های مختلف

■ استفاده از مثال در شیوه نامه ها

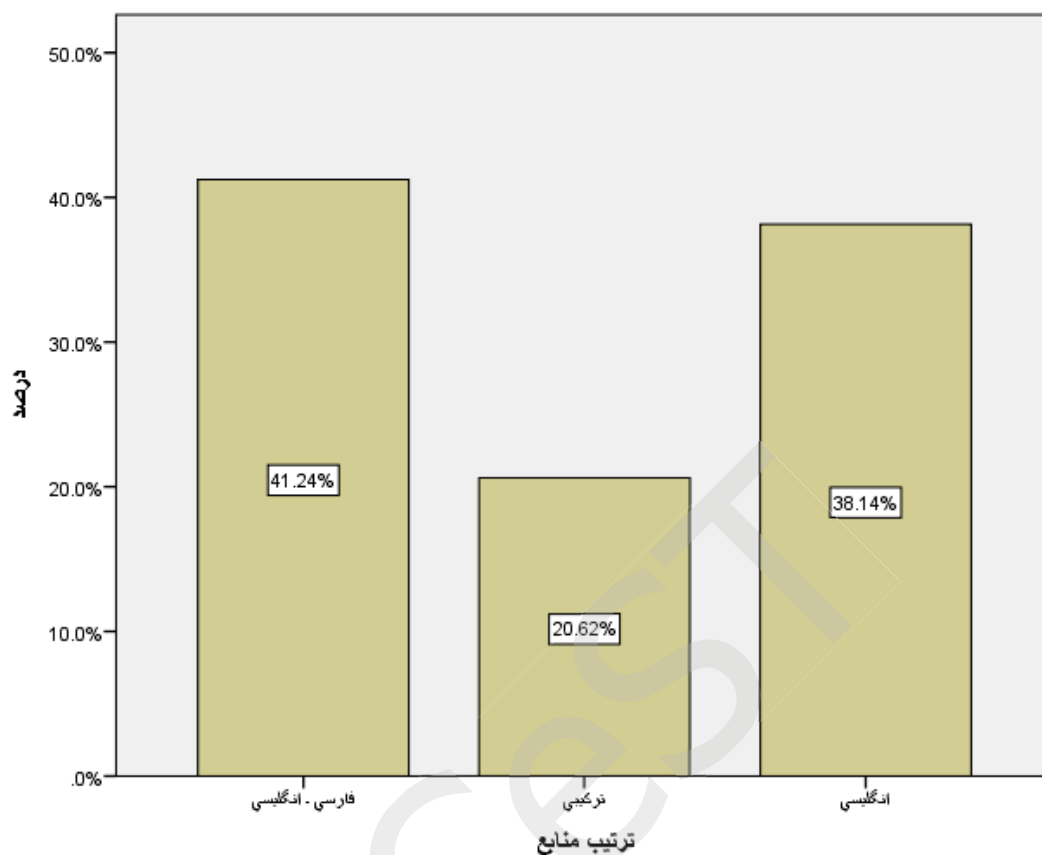
برای رعایت یکدستی استناددهی در مقالات، بیش از نیمی از نشریات (۵۶/۷۰٪) مبادرت به ارائه مثال در خصوص چگونگی استناد به منابع درون متنی و ارجاعات نموده اند (شکل شماره ۶).

شکل شماره ۶: وجود مثال در شیوه نامه نشریات

▪ ترتیب منابع فارسی و انگلیسی در فهرست منابع

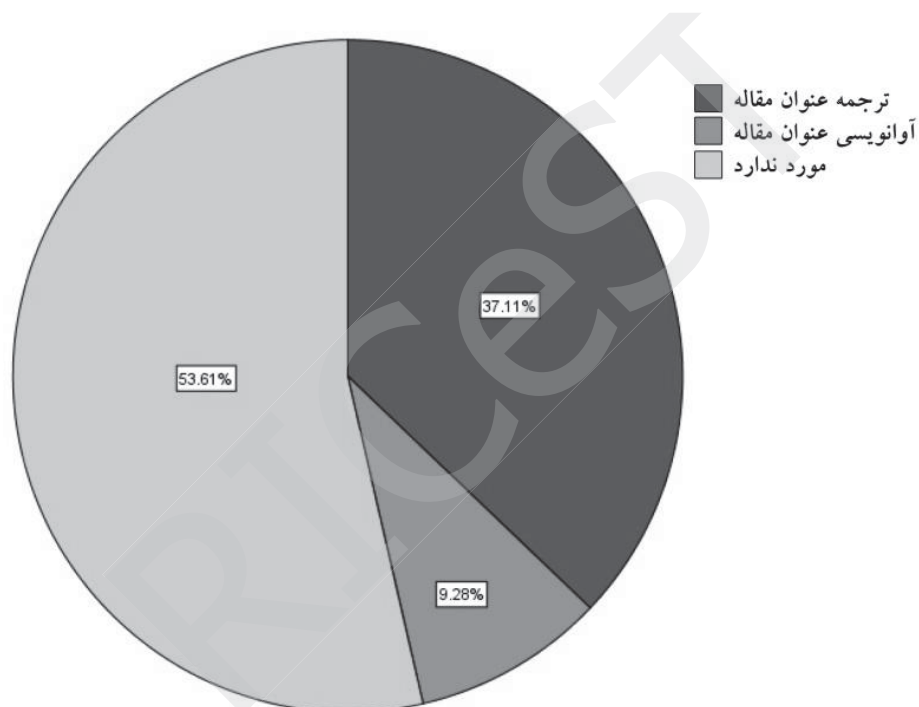
نظم فهرست منابع از لحاظ ترتیب منابع فارسی و انگلیسی خواننده را در یافتن اطلاعات کتابشناختی آثار مورد استناد، یاری می نماید. شکل شماره ۷ نشان می دهد که ۴۱/۲۴ درصد نشریات در فهرست منابع ابتدا آثار فارسی را قرار داده اند و سپس منابع انگلیسی. بیش از ۲۰ درصد از نشریات این ترتیب را رعایت ننموده و به صورت درهمکرد منابع فارسی و انگلیسی را درج نموده اند. سهم ۳۸ درصدی نشریات در ارائه منابع به زبان انگلیسی مربوط به نشریاتی است که اساساً به زبان انگلیسی منتشر می شوند و عمدتاً مربوط به حوزه علوم پزشکی می باشند (شکل شماره ۷).

شکل شماره ۷: ترتیب منابع فارسی و انگلیسی در فهرست منابع

▪ ترجمه و آوانگاری عنوان مقاله‌های فارسی در فهرست منابع نشریات در ایران نشریات عمدتاً به زبان فارسی منتشر می‌شوند. در مواردی نشریات به زبان انگلیسی انتشار می‌یابند (بیشتر مربوط به حوزه پزشکی می‌شود) و یا اگر انتشار آنها به زبان فارسی است منابع را فقط به زبان انگلیسی ارائه می‌دهند. در بررسی حاضر چگونگی عنوان مقاله‌های فارسی مورد استناد در فهرست منابع انگلیسی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که این مورد درخصوص بیش از نیمی از مجلات

مصادق ندارد. به عبارتی مقالات آنها به زبان فارسی منتشر می شود و نیازی به ترجمه عنوان مقاله یا آوانویسی نیست. اما ۳۷ درصد از نشریات که به زبان انگلیسی چاپ می شوند فهرست منابع آنها صرفاً انگلیسی است، عنوان مقالات فارسی را ترجمه نموده اند و فقط نزدیک به ۹ درصد نشریات عنوان مقالات فارسی را آوانویسی کرده اند (شکل شماره ۸).

شکل شماره ۸: ترجمه و آوانگاری عنوان مقاله های فارسی در فهرست

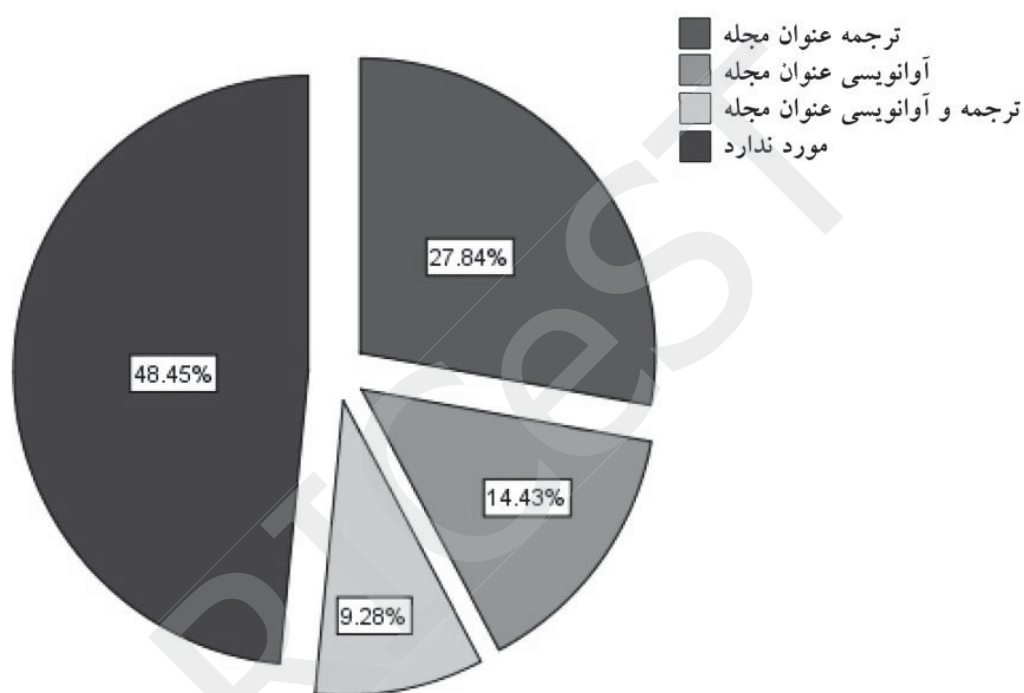
منابع نشریات

■ عنوان نشریات فارسی در فهرست منابع انگلیسی مقاله های نشریات

فارسی

بررسی حاضر نشان داد که نزدیک به ۲۸ درصد نشریات عنوان مجله

فارسی را در فهرست منابع انگلیسی خود ترجمه می‌کنند. ۹ درصد از نشریات از منابع فارسی استفاده نکرده‌اند، از این رو این وضعیت در خصوص آنها صدق نمی‌نمایند و تنها ۱۴/۴ درصد از نشریات عنوان مجلات فارسی را آوا نویسی نموده‌اند (شکل شماره ۹).

شکل شماره ۹: ترجمه و آوانگاری عنوان نشریات فارسی در فهرست

منابع نشریات

▪ اصطلاحات انگلیسی در مقاله‌های فارسی

اصطلاحات انگلیسی در مقالات نشریات مورد بررسی، مطالعه گردید. یافته‌ها نشان داد که بیش از یک چهارم (۲۸/۹٪) نشریات

اصطلاحات را به فارسی برگرداننده و سپس معادل انگلیسی آن را در پانویس درج نموده اند. از طرفی نزدیک به ۲۵ درصد نشریات در متن از ترکیب نوشتار فارسی و انگلیسی اصطلاحات استفاده کرده اند. نشریاتی که صرفاً به زبان انگلیسی منتشر می شوند اصل اصطلاح را به کار برده اند (۱۶/۵٪) و همین میزان از نشریات (۱۶/۵٪) صرفاً اصطلاحات را به فارسی در متن قرار داده اند (شکل شماره ۱۰).

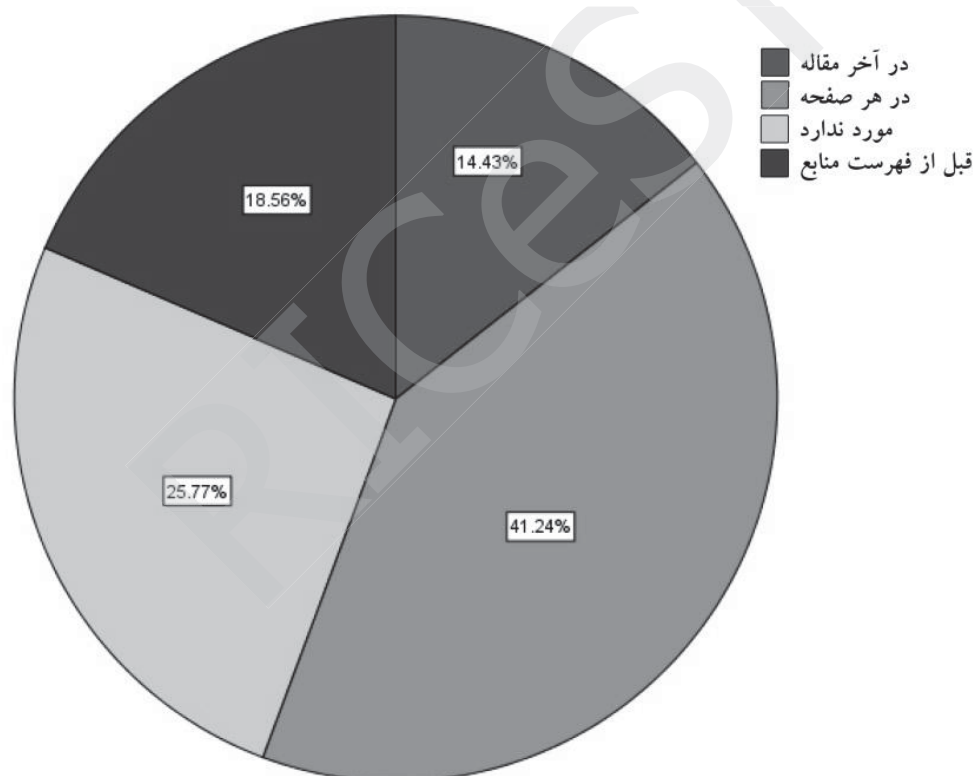

شکل شماره ۱۰: وضعیت اصطلاحات انگلیسی در مقاله های فارسی

■ پانویس ها در مقاله های نشریات

برای سهولت درک مطالب توسط خواننده، حدود ۴۲ درصد نشریات

پانویس ها را در صفحه مربوطه ارائه کرده اند. تنها ۱۴ درصد نشریات مطالب پانویس ها را در آخر مقاله بعد از فهرست منابع درج نمودند که این شیوه برای خواننده مشکل آفرین است و رشته کلام گسسته می شود و به همین ترتیب ۱۸/۵ درصد قبل از فهرست منابع می باشد. نزدیک به ۲۶ درصد از نشریات از پانویس در مقالات استفاده نکرده اند (شکل شماره ۱۱).

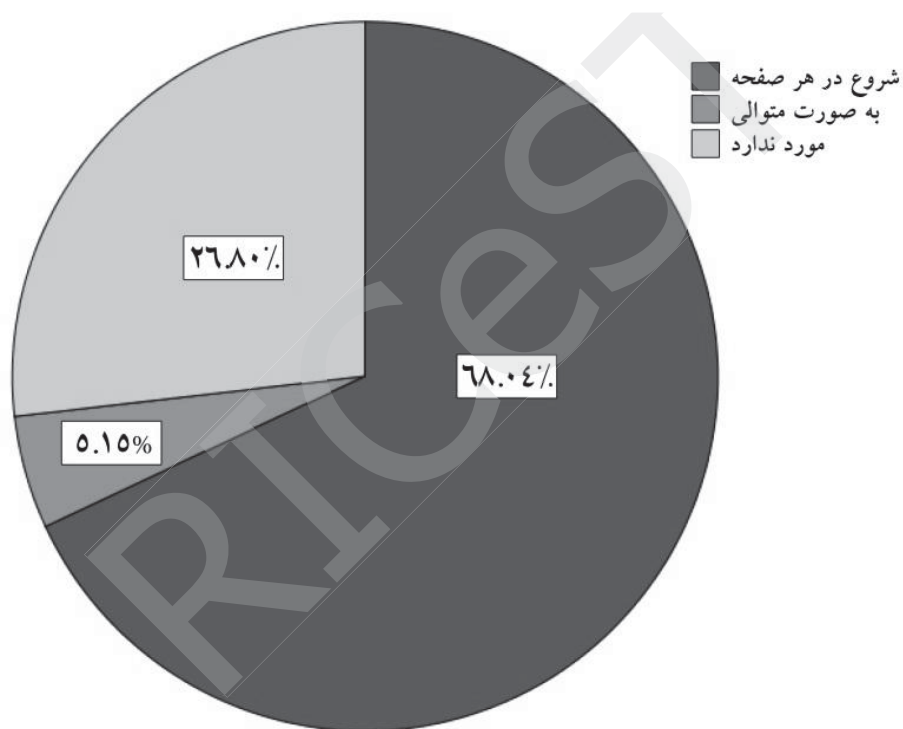

شکل شماره ۱۱: وضعیت پانویس ها در مقاله های نشریات

■ شماره گذاری پانویس ها در مقاله های نشریات

آن دسته از نشریات که دارای پانویس می باشند، شماره گذاری

پانویس را در هر صفحه به صورت مستقل انجام داده اند که ۶۸ درصد از نشریات از این شیوه استفاده نموده اند و نشریاتی که شماره گذاری پانویس ها را به صورت متوالی انجام داده اند به میزان ۵ درصد می باشند. حدود ۲۷ درصد نشریات از شماره گذاری در پانویس استفاده نکرده اند و علائم دیگر برای این منظور استفاده شده است (شکل شماره ۱۲).

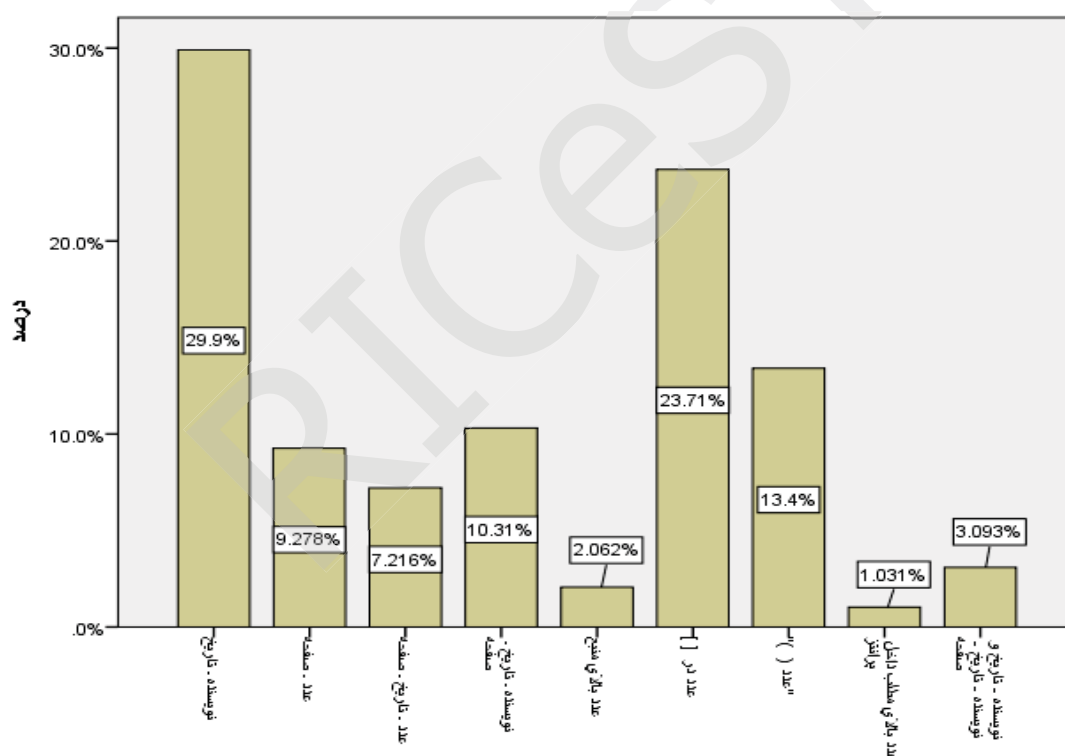

شکل شماره ۱۲: وضعیت شماره گذاری پانویس ها در مقاله های نشریات

▪ استندهای درون متنی در مقاله های نشریات

نشریات در سطح بین المللی با پیروی از دستورالعمل های شیوه نامه های معتبر نسبت به پذیرش مقالات اقدام می نمایند. در این

شیوه نامه‌ها چگونگی استنادهای درون و برون متنی مشخص شده است. بررسی حاضر نشان داد که ۷۲ درصد نشریات از شیوه نامه ابتکاری استفاده می‌کنند (شکل شماره ۱۳). به همین منظور شیوه استناددهی درون متن به اشکال مختلف صورت گرفته است. شکل شماره ۱۳ نشان می‌دهد که ۵۶/۷ درصد نشریات از شیوه (نویسنده، تاریخ) در ارجاعات درون متن استفاده می‌نمایند و ۴۳/۳ درصد نشریات شیوه عددگذاری برای ارجاع درون متن به کار می‌برند.

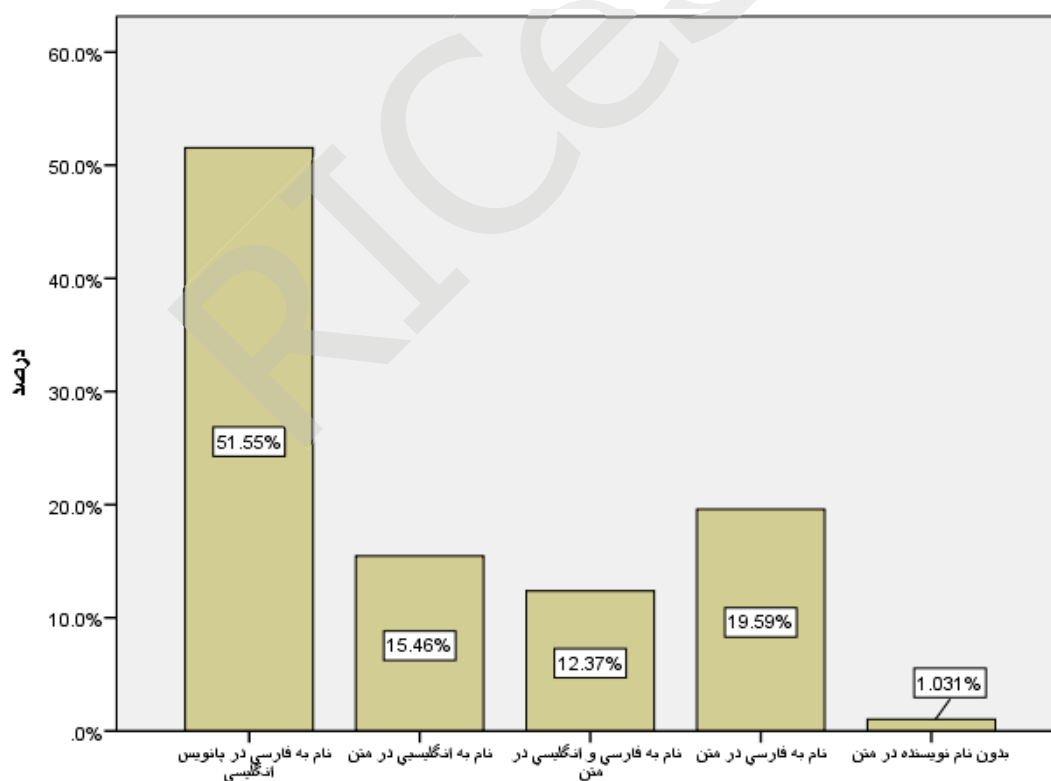

شکل شماره ۱۳: وضعیت استنادهای درون متنی در مقاله های نشریات

■ املاي نام نویسندگان خارجی در مقاله‌های نشریات

در زمان استناد به نویسندگان خارجی در مقالات فارسی هر نشریه از

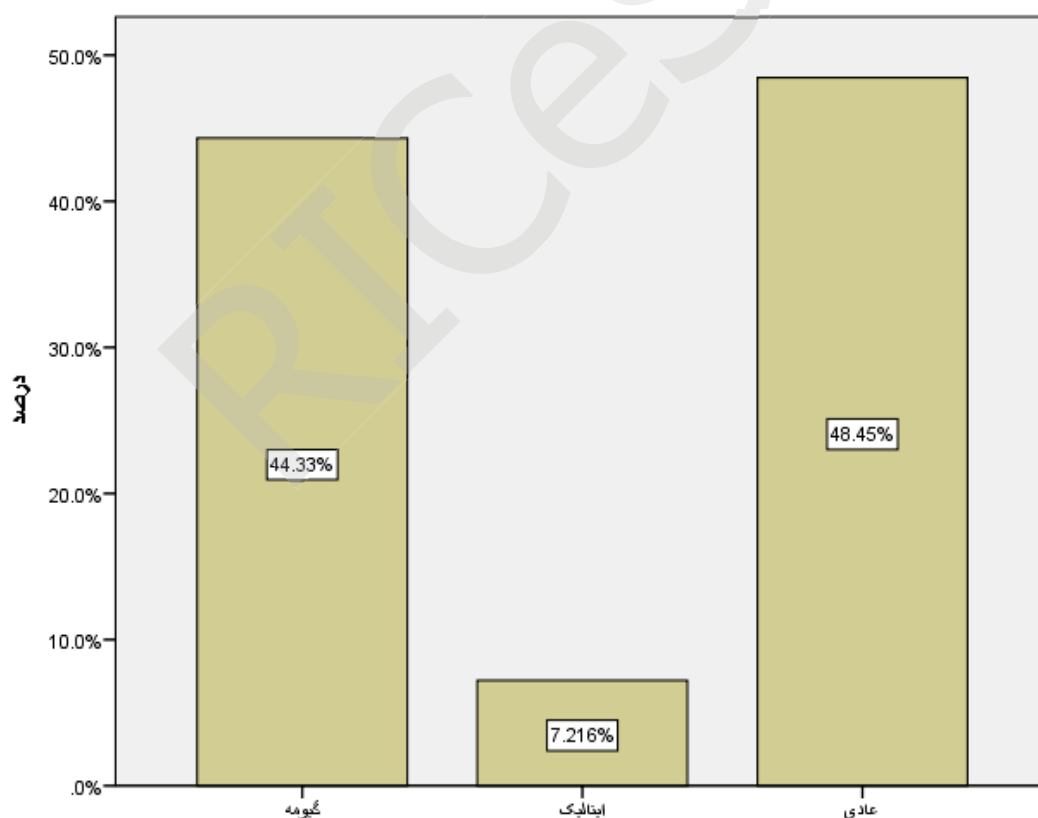
شیوه نانوخته استفاده کرده است. بررسی حاضر نشان داد (شکل شماره ۱۴) که نزدیک به ۵۲ درصد نشریات نام نویسنده خارجی را در متن به فارسی درج می کنند و در پانویس املاي انگلیسی یا هر زبان خارجی دیگر ارائه می شود. در مرتبه دوم نشریاتی قرار دارند که صرفاً نام نویسندگان خارجی مورد استناد در متن به فارسی نوشته شده است بدون پانویس انگلیسی (۱۹/۵۹٪) و ۱۵/۴۶ درصد نشریات نام را فقط در متن به انگلیسی ارائه داده اند. تعدادی از نشریات به صورت ترکیب نام فارسی و انگلیسی نویسنده در متن عمل کرده اند (۱۲/۳۷٪).

شکل شماره ۱۴: املاي نام نویسندگان خارجی در مقاله های نشریات

▪ نحوه ارائه عنوان مقاله‌های مورد استناد در فهرست منابع

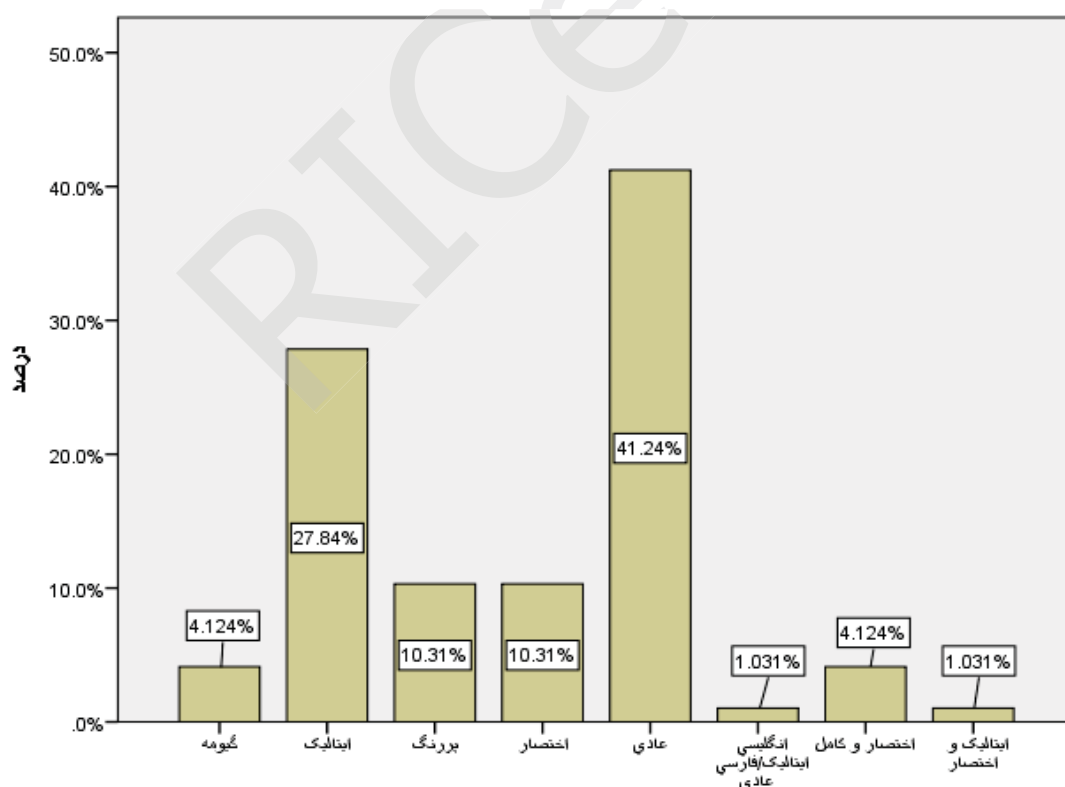
مطابق با شیوه‌نامه‌های مورد استفاده نشریات، دستورالعمل تدوین هر بخش از مقاله مشخص می‌شود. در بررسی حاضر مشخص گردید نزدیک به ۵۰ درصد نشریات عنوان اثر مورد استناد (مقاله یا کتاب) را به صورت عادی درج می‌کنند، در حالی که ۴۴ درصد نشریات عنوان مقاله را در گیومه قرار می‌دهند و ۷ درصد نشریات عنوان مقاله را با حروف ایتالیک مشخص کرده‌اند (شکل شماره ۱۵).

شکل شماره ۱۵: نحوه ارائه عنوان مقاله‌های مورد استناد در فهرست منابع

▪ نحوه ارائه عناوین نشریات مورد استناد در فهرست منابع

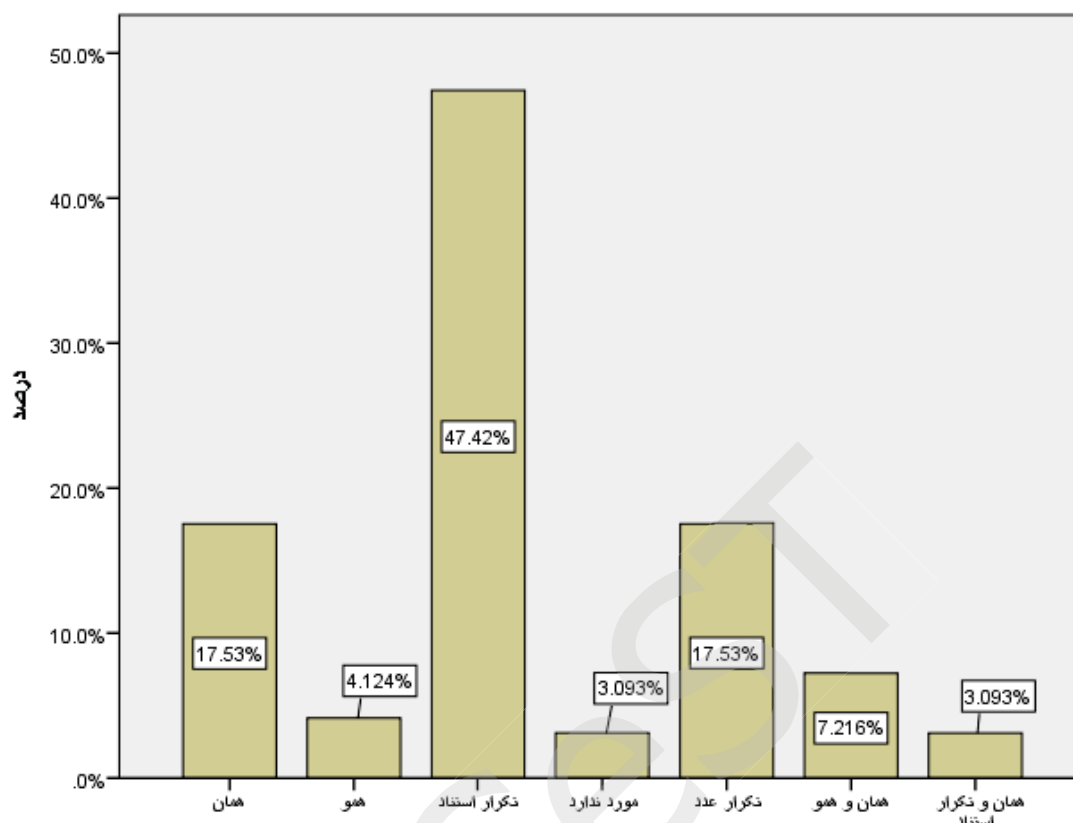
مانند عناوین مقالات، عناوین نشریات به اشکال مختلف در فهرست منابع نشریات مورد بررسی ظاهر شده اند. به غیر از حالت عادی که ۴۱ درصد نشریات از این حالت استفاده نمودند، توزیع سهم اشکال مختلف در شکل شماره ۱۶ مشخص شده است. یافته ها نشان داد حالت ایتالیک و عنوان نشریات در فهرست منابع در مرتبه دوم استفاده قرار دارد (۲۷/۸۴٪) و حالت نوشتاری به صورت اختصار عنوان نشریه و یا پررنگ بودن آن در مرتبه سوم استفاده است.

شکل شماره ۱۶: نحوه ارائه عناوین نشریات مورد استناد در فهرست منابع

■ نحوه تکرار استناد در متن

تکرار منابع مورد استناد در متن مقاله امری طبیعی است. در سطح بین المللی شیوه نامه های مورد استفاده نشریات، دستورالعمل لازم را در این رابطه ارائه می دهند. متأسفانه به علت استفاده اکثر نشریات از شیوه نامه ابتکاری تنوع شیوه ها در تکرار استناد در نشریات و حتی مقالات یک نشریه مشاهده شد (شکل شماره ۱۷). نزدیک به نیمی از نشریات در استناد پی در پی به یک اثر، منبع مورد نظر را تکرار کرده اند که با شیوه نامه های بین المللی همخوانی ندارد. نشریاتی که از شیوه نامه ونکوور (عمدتاً رشته های پزشکی) یا شیوه نامه های مشابه استفاده کرده اند تکرار عدد الزامی است که مورد استفاده ۱۷/۵۳ درصد از نشریات بوده است. به لحاظ عدم کنترل و دقت لازم هیأت تحریریه و عدم وجود شیوه نامه استاندارد واژه های "همان" و "همو" به صورت ترکیبی در مقالات ۷ درصد از نشریات مشاهده شد.

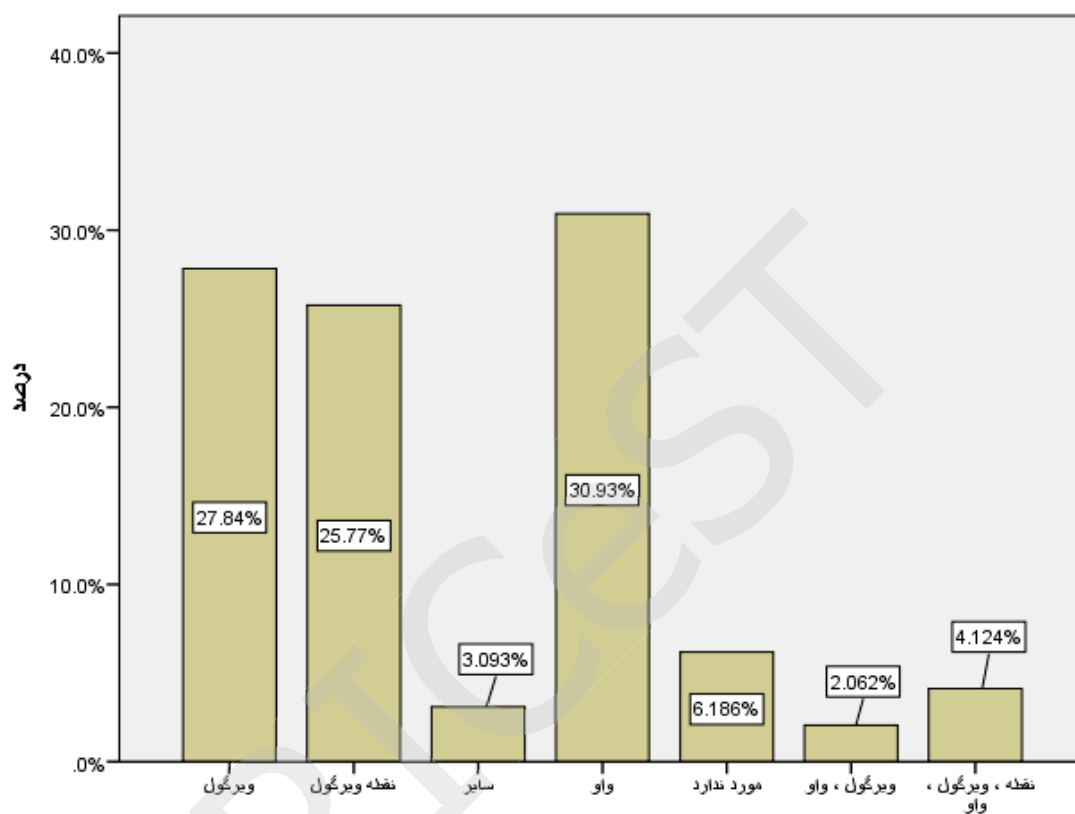

شکل شماره ۱۷: نحوه تکرار استناد در متن

■ تمایز استنادهای درون متنی به بیشتر از دو اثر

محقق در زمان تدوین اثر جهت تقویت یافته های خود و مدلل بودن یافته ها به پژوهش های پیشین استناد می نماید. در بسیاری از موارد مشاهده شده است که برای تأیید نتایج تحقیق و ارتباط موضوع پژوهش با فعالیت های گذشته در یک بخش از مطالب به چندین اثر در یکجا تکیه می شود. در این حالت شیوه نامه های استاندارد برای جدا کردن چندین اثر مورد استناد راهنمایی لازم را ارائه کرده اند و مشخص گردیده از کدام علائم سجاوندی استفاده شود. در بررسی حاضر مشخص شد که « و او»،

« ویرگول/کاما» و «نقطه ویرگول» به ترتیب در اولویت های اول تا سوم استفاده قرار دارند (۳۰/۹۳٪، ۲۷/۸۴٪ و ۲۵/۷۷٪) (شکل شماره ۱۸).

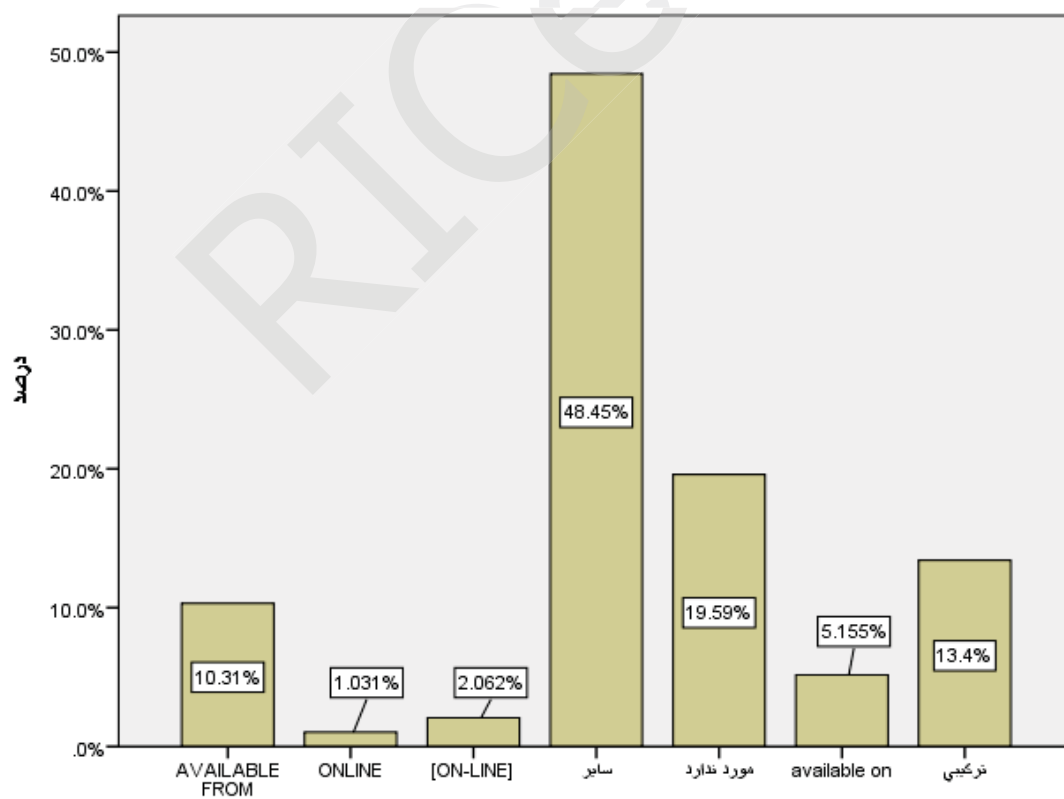

شکل شماره ۱۸: تمایز اسناد درون متنی به بیشتر از دو اثر

■ شیوه اسناد به منابع اینترنتی

بسیاری از آثار علمی از طریق اینترنت و محیط وب قابل دسترسی می باشند. از این رو در فهرست منابع شاهد اسنادهای وبی هستیم. شیوه نامه های معتبر از زمان ظهور اینترنت و محیط وب دستوالعمل های خاص در این مورد را برای نشریات تدوین نموده اند. بررسی حاضر نشان

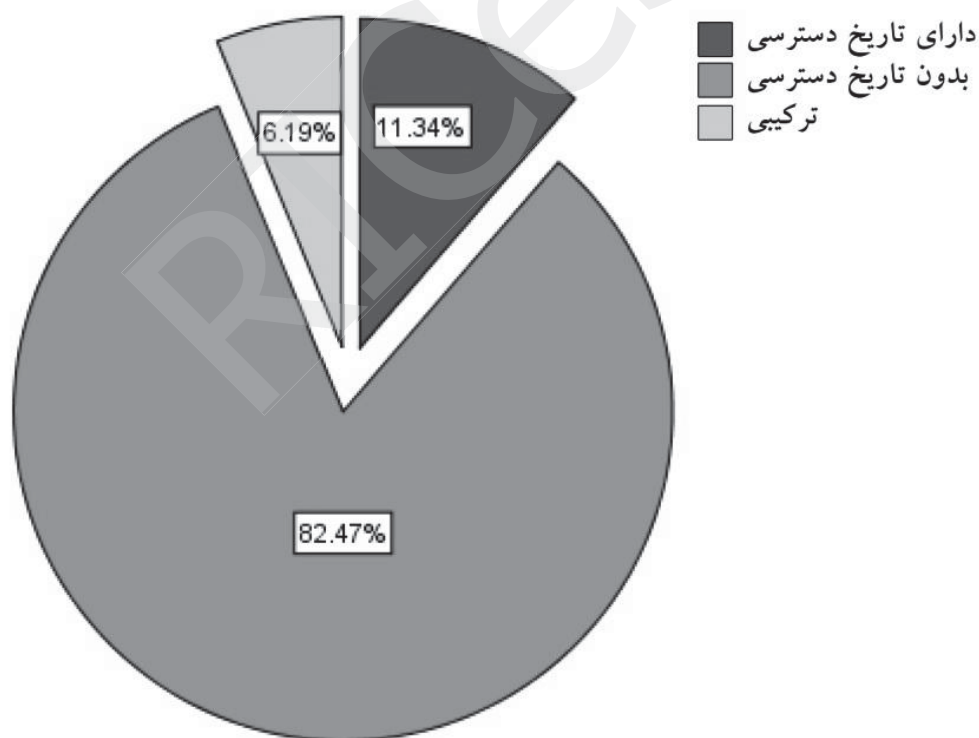
داد که نشریات از شیوه خاصی در خصوص استنادهای وبی استفاده نمی‌کنند. همانطور که در شکل شماره ۱۹ نشان داده شده است نزدیک به ۵۰ درصد از نشریات از اصطلاحات خاص در این رابطه استفاده نکرده‌اند (ستون سایر). اساساً در ۱۹/۵۹ درصد از نشریات از منابع اینترنتی استفاده نگردیده است و ۱۳/۴ درصد از نشریات به صورت ترکیبی استنادهای وبی را در فهرست منابع درج نمودند. به طور کلی به لحاظ عدم رعایت شیوه نامه های استاندارد استفاده از اصطلاحات متنوع مشاهده می شود (شکل شماره ۱۹).

شکل شماره ۱۹: شیوه استناد به منابع اینترنتی

▪ درج تاریخ دسترسی به منابع اینترنتی در فهرست منابع

درج تاریخ دسترسی در رابطه با استنادهای وبی از اهمیت برخوردار است و خواننده را به استمرار حضور منبع مورد استناد در محیط وب آگاه می نماید. مطابق با شکل شماره ۲۰ میزان قابل توجهی از نشریات به این مهم عنایت نداشته‌اند (۸۲/۴۷٪) و صرفاً ۱۱/۳۴ درصد نشریات در استنادهای وبی موجود در فهرست منابع تاریخ دسترسی را ذکر نموده و ۶ درصد نشریات به صورت ترکیبی (درج و عدم درج تاریخ دسترسی) عمل کردند.

شکل شماره ۲۰: درج تاریخ دسترسی به منابع اینترنتی در فهرست منابع

■ بحث و نتیجه گیری

در مرحله پایانی تدوین آثار علمی، محقق مبادرت به تهیه فهرست منابع می نماید. در این بخش پایانی باید دقت لازم صورت پذیرد تا اطلاعات کتابشناختی منابع مورد استناد از صحت و دقت لازم برخوردار باشد. در آغاز دقت نظر مؤلف در درج اطلاعات دقیق در فهرست منابع حائز اهمیت است و با اطمینان می توان بیان داشت که مسئولیت این مهم در این مرحله از کار متوجه مؤلف است (کروس، کروس، جانسون^۱، ۲۰۰۰ و کاول^۲، ۱۹۹۸ در دیویدز و همکاران، ۲۰۱۰). نکته قابل تأمل این است که علی رغم کنترل استنادهای درون متن و فهرست منابع در سه سطح مؤلف، حوزه سردبیری و داور هنوز بعد از چاپ، اشتباهاتی در استنادهای درون متن و فهرست منابع، نظم و املاي نوشته ها، عنوان اثر، عنوان نشریه، دوره، شماره، سال انتشار و شماره صفحه وجود دارد (گای، ساکسنا و مکیر^۳، ۲۰۰۷).

هریک از عناصر کتابشناختی در بازیابی اطلاعات مرتبط در حوزه تخصصی مربوطه در نظامهای خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی و همچنین نظامهای استنادی مؤثر می باشد. بررسی های متعددی در حوزه های موضوعی مختلف در زمینه خطاهای استنادی (درون متن و فهرست

-
1. Cruess, Cruess and Johnston
 2. Cowell
 3. Ghai, Saxena and Makkar

منابع) انجام شده است. این بررسی ها خطاها را دسته بندی نموده و از این رویکرد نشریات را مورد ارزیابی قرار داده اند. یافته‌های این تحقیقات بر این نکته تأکید دارند که خطاهای اساسی، در بازیابی مدارک مرتبط در محیط وب و نظامهای استنادی تأثیرگذار هستند. بعضی خطاها که به عنوان خطای رایج مطرح هستند، بیشتر در سجاوندی، دوره، شماره نشریه مشاهده می شوند. اشتباهات موجود در سجاوندی کمتر مورد توجه محققان است. به طور کلی خطاهای استنادی اصلی در نظامهای بازیابی به عنوان یک مشکل خودنمایی می کنند.

بررسی های متعدد حکایت از آن دارد که نرخ خطاهای استنادی از ۶ درصد تا ۶۶/۷ درصد می باشد (اوکانر و همکاران، ۲۰۱۳؛ اوکانر، ۲۰۰۲؛ دولاسی، رکورد و وید، ۱۹۸۵). یافته های پژوهش حاضر دامنه خطاهای استنادی را در نشریات ایران بین ۷ تا ۶۹ درصد نشان می دهد که به نتایج تحقیق اوکانر و همکاران (۲۰۱۳)، اوکانر (۲۰۰۲) و دولاسی، رکورد و وید (۱۹۸۵) بسیار نزدیک است. به طور کلی علی رغم دقت نظر حوزه سردبیری نشریات، هنوز خطاها در نشریات در سطح جهانی وجود دارد. ارجاعات سه نقش عمده یعنی تأیید گفته های مؤلف، امکان دسترسی به مدارک مرتبط و اعتبار بخشی به یافته های پژوهش های پیشین را بر عهده دارند (دیویدز و همکاران، ۲۰۱۰؛ اوکانر، ۲۰۰۲). استفاده از پژوهش های پیشینیان، نشان از محققانه بودن اثر و کیفیت آن دارد. از این رو خطا در

ارجاعات و نقل قول‌ها فرصت تأثیرگذاری آثار متقدمان را کاهش می‌دهد. پژوهش حاضر خطاهای استنادی در دو سطح خطاهای استنادی درون متن و خطاهای فهرست منابع را مورد بررسی قرار داده است. بعضی تحقیقات در سطح جهانی خطاها را به خطاهای کوچک و بزرگ تقسیم نموده‌اند و بر اساس این تقسیم بندی میزان اهمیت آنها را در بازیابی مدارک مرتبط و ارتباط بین مدارک هم موضوع نشان داده‌اند (آیکهورن و یانکوور، ۱۹۸۷). اما نگارنده این سطور بر این باور است که اشتباه در ارجاعات در هر سطحی در عدم بازیابی مدارک مرتبط و گسستن حلقه ارتباط بین مدارک، تأثیرگذار است؛ زیرا دقت و صحت در ارجاع دهی از جنبه‌های مهم ارتباط علمی است و اصل استواری تحقیقات جاری و آینده بر تحقیقات پیشین مورد تأکید می‌باشد (اورلین، پلین و پوگرل^۱، ۱۹۹۶؛ اورن و واتسون^۲، ۲۰۰۹؛ پی و نگ^۳، ۲۰۰۹).

یکی از اشتباهات رایج و مشترک در نشریات مورد بررسی عدم وجود ارجاعات درون متن در فهرست منابع و برعکس است. وجود چنین خطایی می‌تواند ریشه در عوامل زیر داشته باشد:

۱. متن و اثر مورد استناد از منبع واسط دیگری استخراج شده و مؤلف اخلاق علمی را رعایت ننموده و بدون توجه به امانت داری علمی،

1. Orlin, Pehling and Pogrel

2. Oren and Watson

3. Peh and Ng

آن را در اثر خود مورد استفاده قرار داده است. این نشان از چسب و قیچی است که فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی برای افراد مستعد، فراهم نموده است.

۲. حوزه سردبیری نشریه وظایف خود را در کنترل اولیه و کنترل نهایی در ویرایش مقالات به نیکویی انجام نمی دهد.

۳. سطحی نگری داوران در بررسی اثر و عدم احساس مسئولیت جدی به وظایف خطیر داوری.

خطای دیگری که حاصل یافته های پژوهش حاضر است، عدم یکسانی اسامی نویسندگان مورد استناد در متن و فهرست منابع است. در چنین حالتی دسترسی به منبع مورد استناد در فهرست منابع با مشکل مواجه می شود. از طرفی این نوع خطاها حاکی از عدم دقت حوزه سردبیری نشریه در مطابقت استنادهای درون متن با مآخذ است. در این رابطه نویسندگان و داور نیز مسئولیت دارند، بویژه نویسندگان که به عنوان متخصص موضوع به آثار حوزه تخصصی خود اشراف دارد و چنین اشتباهاتی از نویسندگان دور از انتظار است. در حالت غیر خوش بینانه می توان احتمال چسب و قیچی را از طرف نویسندگان (گان) از نظر دور نداشت. این موضوع به همراه اشتباه املائی نام مؤلف، بازیابی اثر را با مشکل مواجه می کند. چنانچه در نام مؤلف اشتباهی از لحاظ املائی صورت پذیرد، از طریق پایگاههای استنادی نویسندگان مورد استناد هیچ

اعتباری کسب نمی نماید. به همین منظور نظامهای خدمات نمایه سازی و نمایه های استنادی مستند سازی نام مؤلف را مورد توجه دارند. در مواقعی در آثار ترجمه، املاء نام نویسنده اصلی و عنوان اثر به درستی ترجمه نمی شوند و این یکی دیگر از مشکلات مستندسازی در آثار علمی است (اشتراوس و گارفونکل، ۱۹۹۳) که در نشریات مورد بررسی مواردی از اشتباه املائی نام نویسندگان مشاهده شد (به بخش خطاهای استنادی درون متن، مورد ۲ مراجعه شود).

در آثار دارای بیش از یک نویسنده، مشاهده گردید که نشریات از یک دستورالعمل واحدی در مقالات خود پیروی نمی کنند. شیوه نامه های استاندارد (مانند . . . APA, MLA, Chicago) برای ساختار ارجاع به آثار بیش از یک نویسنده در متن و فهرست منابع دستورالعمل خاص خود ارائه نموده و نشریات بر اساس انتخاب یک نوع شیوه نامه سیاستگذاری و راهنمایی^۱ لازم را برای مؤلف فراهم کرده اند (نام های مختلف برای آن انتخاب شده است. به پانویس مراجعه شود). عدم رعایت یکدستی در این مهم علاوه بر آشفتگی در نظم ساختاری یک نشریه و ایجاد زحمت برای خواننده در سهولت یافتن آثار مورد استفاده، اقبال بازیابی اثر و مراجعه و مطالعه آن را کاهش می دهد. لحاظ نکردن راهنمای نویسندگان در نشریات و عدم کنترل حوزه سردبیری باعث می گردد که در استناد به دیگر

1. Guide for authors, Instructions to authors, Author guidelines, Manuscript instructions

آثار بعضاً جای نام خانوادگی نویسنده (گان) با نام کوچک آنان جابجا نوشته شود و یا از ذکر یکی در مواقع ضروری غفلت گردد. بررسی حاضر نشان داد که در نشریات معتبر فارسی این مورد نیز وجود دارد (برای اطلاعات بیشتر به بخش های خطاهای استناد درون متنی و خطاهای فهرست منابع مراجعه شود).

نکته جالب حاصل از یافته های پژوهش وجود شیوه نامه در ۸۶ درصد از نشریات است. اما ۷۲ درصد از نشریات از شیوه نامه ابتکاری استفاده می نمایند. این نوع شیوه نامه ترکیبی از دو یا چند شیوه نامه معتبر یا بعضاً دستورالعمل های خود ساخت است. موضوع قابل تأمل این است که نتایج بررسی نشان داد نشریات از شیوه نامه ابتکاری خود نیز پیروی نمی کنند و وجود خطاهای گوناگون مؤید این مدعاست. این نتایج نشان می دهد با کمال تأسف حوزه سردبیری (بویژه هیأت تحریریه) یا به مسئولیت خود واقف نیست یا سهل انگاری می کند، که هیچ یک از این حالت ها توجیه پذیر نمی باشد. با مراجعه به یافته های این پژوهش این فکر به ذهن متبادر می شود که نقش انتشار نشریه در چرخه ارتباط علمی و همکاری و تعامل در شبکه علمی به دست فراموشی سپرده شده است. آشفتگی موجود در استندهای درون متن و فهرست منابع حاصل از نتایج این تحقیق زنگ هشدار است برای سردبیران و مدیران مسئول نشریات تا در محیط رقابت بتوانند چرخه حیات نشریه خود را استمرار بخشیده و

در تولید علم تأثیر گذار باشند. واقعیت این است که برای تداوم این حیات علمی متولیان نشریات ناگزیر به پیروی از استانداردها می باشند و به گونه‌ای حساس و دقیق چاپ نشریه را پیگیری نمایند و از لحاظ محتوایی و ساختاری کنترل کیفیت را اعمال کنند.

شاید عدم دسترسی پژوهشگران به تمامی یافته‌های حوزه تخصصی خود، موجب عدم آگاهی از آثار مرتبط و عدم استناد به آنها را فراهم آورد (رایت و آرمسترانگ، ۲۰۰۷). از این رو برخی از محققین چنانچه به آثار اصلی دسترسی ندارند و از طریق منابع واسطه از آنها آگاهی می یابند، اخلاق علمی را رعایت نکرده و بدون ذکر منبع واسطه به منبع اصلی استناد می نمایند. واریسی استنادها بخشی از نسخه خوانی^۱ است، اگرچه ارائه استناد صحیح در مقالات نشریات از وظایف مؤلف است، اما معمولاً از طرف آنها مورد غفلت واقع می شود (آیکهورن و یانکوور، ۱۹۸۷). بهبود وضعیت استنادها و منابع یک مسئولیت مشترک بین نویسنده، سردبیر و داور است (اوکانر، ۲۰۰۲). باید اذعان داشت که متأسفانه بخش کم اهمیت یک مقاله برای پژوهشگران، فهرست منابع است (تیلور، ۲۰۰۲). بدون شک برای رعایت اخلاق علمی و اطمینان از صحت و دقت مستندسازی نوشته‌های علمی کاهش خطاها در استنادها و فهرست منابع باید مد نظر نشریات و نویسندگان باشد (دولاسی، رکورد و وید، ۱۹۸۵).

فهرست منابع

- آزاده، واعظ، و. و غریب، م. (۱۳۸۸). "بررسی وضعیت مقالات استنادی پایان نامه های دوره های دکترای تخصصی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران". پیآورد سلامت، ۳(۱/۲)، ۹-۱۷.
- حرّی، ع. (۱۳۸۱). "تحلیل استنادی". دایره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی، جلد اول، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. ۶۱۶-۶۲۰.
- حرّی، ع. و شاهبداغی، الف. (۱۳۸۲). "ارزیابی شیوه نامه های استناد در نشریات معتبر دانشگاه تهران". تحقیقات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهی، ۳۷(۴۰)، ۱-۲۳.
- حرّی، ع.، شاهبداغی، الف. (۱۳۸۳). "استناد در آثار علمی: چاله ها و چالش ها". مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۳۴(۲)، ۶۵-۹۵.
- حقیقی، محمود (۱۳۸۱). "کاربرد استناد در نگارش های علمی". مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۳۲(۲)، ۲۱۵-۲۳۲.
- شاهبداغی، الف. (۱۳۸۲). "الگوهای استناد در راهنمای نگارش نشریات مورد تایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و علوم پزشکی در سال ۱۳۸۰". اطلاع شناسی، ۱(۱)، ۵۵-۷۶.

- عزیزی و همکاران (۱۳۸۰). "بررسی کیفیت ذکر منابع در مقالات پژوهشی مجلات علمی - پژوهشی در جمهوری اسلامی ایران". پژوهش در پزشکی، مجله پژوهشی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی، (۴) ۲۴، ۲۴۹-۲۵۵.

- مهرداد، ج. (۱۳۷۲). "روش های ارجاعی و مشکلات پژوهشگران و دانشجویان" در مرز پر گهر: نامگانی استاد علی سامی. شیراز: انتشارات نوید، ج ۲.

-Buchanan, R. A. (2006). "Accuracy of cited references: the role of citation databases". *College & Research Libraries*: July, 292-303.

-Davids, J. R, et al. (2010). "Reference accuracy in peer-reviewed pediatric orthopaedic literature". *The Journal of Bone and Joint Surgery*: 92(5), 1155-1161.

-DeLacey, G., Record, C. and Wade, J. (1985). "How accurate are quotations and references in medical journals?" *British Medical Journal*: 291, 28 September, 884-886.

-Edwards, Ph. M. (2007). "Developing as a writer: refereeing manuscripts for peer-reviewed LIS journals". *College & Research Library News*, 68(10), 630-631.

-Eichorn, Ph. and Yankauer, A. (1987). "Do authors check their references? A survey of accuracy of references in three public health journals". *American Journal of Public Health*, 77(8), 1011-1012.

-Faris, I., Waxman, B. and Chapuis, P. (1997, July).

“Quality control and the journal” [Editorial comment]. Australian and New Zealand Journal of Surgery, 67(7), 399.

-Fenton, J. E., Brazier, H., Desouza, A., Hughes, J.P., and Mcshane, D. P. (2000). “The accuracy of citation and quotation in otolaryngology/head and neck surgery journals” , Clinical Otolaryngology and Allied Sciences: 25(1), 40-44.

-Garcia-Pérez, M. A. (2010). “Accuracy and completeness of publication and citation records in the Web of Science, PsycINFO, and Google Scholar: a case study for the computation of h indices in psychology”. Journal of the American Society for Information Science and Technology: 61(10), 2070-2085.

-Garfield, E. (1990). “Journal editors awaken to the impact of citation errors. How we control them at ISI”. Current Content: 41, 11-33.

-Ghai, B., Saxena, A. K., and Makkar, J. K. (2007). “A guide to reducing citation errors in bibliographies”[letters]. Emergency Medical Journal, 24(3), 232-233. doi:10.1136/emj.2006.044206

-Gilmour R, Cobus-Kuo L. (2011). “ Reference management software: a comparative analysis of four products”. Issues in Science &Technology Librarianship, 66:63-75.

Lukić, I. K., Lukić, A., Glunčić, V., Katavić, Vučenik, V., Marušić, A. (2004). “Citation and quotation accuracy in three anatomy journals”. Clinical Anatomy: 17, 534-539.

-Marx, W. and Cardona, M. (2009). “ The citation impact outside references-formal versus informal citations”. Scientometrics: 80(1), 1-21.

-Mertens, S. and Baethge, C. (2011). "The virtues of correct citation- careful referencing is important but often neglected even in peer reviewed articles". *Deutsches Ärzteblatt International*: 108 (33). DOI: 10.3238/arztebl.2011.0550

-Ngan Kee, W. D., Roach, V. J., Lau, T. K. (1997). "How accurate are references in the Australian and New Zealand journal of surgery?". *Australian and new Zealand journal of surgery*: 67, 417-419.

- Nieminen, P., Carpenter, J., Rucker, G., Schumacher, M. (2006). "The relationship between quality of research and citation frequency". *BMC Medical research Methodology*, 6(42). doi:10.1186/1471-2288-6-42

-Njeh, Ch. F. (2011, March). "Citation and quotation errors: in regards to Qiu et al." [letter to editor]. *International Journal of Radiation Oncology. Biology. Physics*, 79(3), 957.

-O'Connor, A.E. (2002). "A review of the accuracy of references in the journal *Emergency Medicine*". *Emergency Medicine*: 14(2), 139-141.

-O'Connor, A.E., Lukin, W., Erikson, L., O'Connor, C. (2013). "Improvement in the accuracy of references in the journal *Emergency Medicine Australia*". *Emergency Medicine Australia*: 25, 64-67.

-Oren, G., Watson, M. (2009). "Accuracy of references in the ophthalmic literature". *Journal of Medical Library Association*, 97(2): 142-145.

-Orlin, W., Pehling, J., Pogrel, M. A. (1996). "Do authors check their references? A survey of 500 references from the *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*". *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 54(2), 200-202.

-Parashar, A., Makker, S. S., Sharma, R. K. and Nanda, V. (2007). "A method to reduce citation errors while compiling bibliographies". *Annals of Plastic Surgery*: 59(2), 232-233.

-Peh, W.C.G., and Ng, K. H. (2009). "Effective medical writing: Preparing the references". *Singapore Medical Journal*, 50(7), 659-662.

-Perrott, D. (2009, June). "Citation error" [letter to editor]. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 67(6), 1356.

-Rakhshan, V. (2012). "Reliance of Scientific Publication on Citation Management Software: The New Generation" [Letter], *Journal of Dental Research, Dental Clinics, Dental Prospects*, 6(4), 158-159.

-Senft, D. J. (2007). "Significant medication error citations without an observed medication pass". *Geriatric Nursing*, 28(1), 25-6

Siedlecki, S. L., Montague, M., Schultz, J. and Bliss, D. z. (2008). "Writing for publication: avoiding common ethical pitfalls". *Journal of Wound Ostomy Continence Nursing*: 35(2), 147-150.

-Singh, S. and Chaudhary, R. (2009). "Accuracy of references cited in articles published in Indian Journal of Dermatology, Venereology and leprology: A pilot study". *Indian Journal of Dermatology, Venereology and leprology*, 75(5), 488-491.

-Strauss, H. S. and Garfunkel, J. M. (1993, August). "Errors in citations in foreign languages" [Editorial correspondsnce]. *The Journal of Pediatrics*, 123(2), 336.

-Tavernor, D. (1993, September). "Accuracy of references – the responsibility of authors" [Editorial]. *Journal of Small*

Animal Practice: 34(9), 419.

-Taylor, DMcD (2002). "The appropriate use of references in a scientific research paper". *Emergency Medicine*: 14, 166-170.

-Twentyman, P. and Selby, P. (1991, February). "The process of peer-review" [Editorial]. *British Journal of Cancer*, 63, 168-172.

-Vargas-Origel, A., Gómez-Martines, G. and Vargas-Nieto, M. A. (2001). "The accuracy of references in paediatric journals". *Archives of Disease in children*: 85, 497-498.

-Wright, M. and Armstrong, J. S. (2007). "The ombudsman: verification of citations: faulty towers of knowledge?". *Munich Personal RePEc Archive (MPRA)*, 4149, 1-18. Retrieved from: <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/4149/>

-Zalcbert, D. and Ben-menachem, E. (2013, March). "Devil in the detail: citation accuracy" [Correspondence]. *European Journal of Anaesthesiology*: 30, 129-138.

ضمیمه:

مثال/نمونه		میزان رعایت شیوه‌نامه					اقلام مربوط به شیوه‌نامه	نشریه دارای شیوه‌نامه نگارش
بدون مثال	دارای مثال	100-81 درصد	80-61 درصد	60-41 درصد	40-21 درصد	20-0 درصد		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ است ☐ نیست	
						☐ APA		
						Chicago / ☐ Turabian		
						☐ MLA		
						☐ ACS		
						☐ CSE / CBE		
						☐ IEEE Style		
						☐ Vancouver		
						☐ Harvad		
						☐ شیوه‌نامه ایران		
						☐ معاهده تهران		
						☐ ابتکاری نشریه		

درهم‌کرد	انگلیسی - فارسی	فارسی - انگلیسی	ترتیب نگارش فهرست منابع به ترتیب زبان
☐	☐	☐	☐

حرف نگاری عنوان مجله	حرف نگاری عنوان مقاله	ترجمه عنوان مجله	ترجمه عنوان مقاله	در مورد مقالات انگلیسی در نشریه فارسی (فهرست منابع)
☐	☐	☐	☐	☐

متفاوت (درهم کرد)	سال به میلادی	سال به شمسی	در مورد مقالات انگلیسی در نشریه فارسی
☐	☐	☐	

100-81 درصد	80-61 درصد	60-41 درصد	40-21 درصد	20-0 درصد	رعایت سجاوندی با توجه به شیوه نامه مورد استفاده
☐	☐	☐	☐	☐	

متفاوت	پانویس در آخر مقاله	پانویس در هر صفحه	اصطلاحات انگلیسی درون متنی
☐	☐	☐	
به صورت فارسی			☐
به صورت انگلیسی			☐

بعد از فهرست منابع	قبل از فهرست منابع		
☐	☐	در آخر هر مقاله	پانویسها
		در انتهای مجله	
		در هر صفحه	

شروع در هر صفحه	به صورت متوالی	
☐	☐	شماره گذاری پانویسها

نوع پانویسها	عددی	حرفی	سمبولیک (نشانه‌ای)
	☐	☐	☐

نویسنده - تاریخ	عدد - تاریخ	
قانع، 1388	2: ص 45	
☐	☐	شکل استنادات درون‌متنی

نام نویسدگان انگلیسی در متن فارسی	درون گیومه	بدون گیومه	نام به فارسی با پانویس انگلیسی	نام به انگلیسی
	☐	☐	☐	☐

بدون گیومه	درون گیومه	نام نویسندگان فارسی در متن فارسی
☐	☐	

سایر موارد	به صورت عادی	به صورت پررنگ BOLD	به صورت کج Italic	درون گیومه « »	با تورفتگی	نقل قولهای درون متنی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	

سایر موارد	به صورت عادی	به صورت اختصاری	به صورت پررنگ BOLD	به صورت کج Italic	درون گیومه « »	عنوان مقالات در استنادات برون متنی (پانویس و فهرست منابع)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	عنوان نشریات در استنادات برون متنی (پانویس و فهرست منابع)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	عنوان کتابها در استنادات برون متنی (پانویس و فهرست منابع)

همان	همو	تکرار استناد	سایر	شیوه استناد به قسمتهای مختلف یک اثر در استنادات فارسی
☐	☐	☐	☐	

ویرگول قانع، 1378، کریمی، 1389	نقطه و ویرگول قانع، 1378؛ کریمی، 1379	نقطه قانع، 1378، کریمی، 1379	سایر	تمایز اسناد به دو اثر تمایز با
☐	☐	☐	☐	

راست به چپ 3-1	چپ به راست ریاضیاتی 1-3	متفاوت	شماره گذاری صفحات در اسنادات درون متنی
☐	☐	☐	

سایر	Retrieved	[On-Line]	online	On-Line	in	at	Available Online	Available in	Available at	Available	شیوه اسناد به منابع اینترنتی فارسی
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

منابع اینترنتی فارسی و انگلیسی	دارای تاریخ دسترسی	بدون تاریخ دسترسی	متفاوت
☐	☐	☐	☐

منابع اینترنتی فارسی دارای تاریخ دسترسی	به شمسی	به میلادی	متفاوت
☐	☐	☐	☐

تفاوت	تاریخ به میلادی	تاریخ به شمسی	منابع اینترنتی انگلیسی دارای تاریخ دسترسی
☐	☐	☐	

2088, 20, Apr.	2008, APR., 20	20 APR., 2008	APR.20,2008	روز، ماه، سال 88, 4, 20	روز / ماه / سال 88/4/20	روز - ماه - سال 88-4-20	منابع اینترنتی دارای تاریخ دسترسی به صورت
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

یکدست نیست	به صورت اختصاری	به صورت کامل	نام ناشر در فهرست منابع
☐	☐	☐	

سایر موارد	خط تیره - الفبایی (پدید آور یا سازمان)	عددی - الفبایی (نام خانوادگی)	الفبایی (نام خانوادگی پدید آور یا سازمان)	عددی (به ترتیب حضور در متن)	تنظیم فهرست منابع
☐	☐	☐	☐	☐	

سایر موارد	☐
ذکر نام نویسنده اول تا ششم و همکاران	☐
ذکر نام نویسنده اول تا پنجم و همکاران	☐
ذکر نام نویسنده اول تا چهارم و همکاران	☐
ذکر نام نویسنده اول تا سوم و همکاران	☐
ذکر نام نویسنده اول و دوم و همکاران	☐
ذکر نام نویسنده اول و همکاران	☐
ذکر نام همه نویسندگان	☐
آثار دارای بیش از یک نویسنده	

درهم کرد	☐
و سایرین	☐
و همکاران	☐
و دیگران	☐
شکل استناد به نویسندگان در درون متن	